

થોડા સમયમાં છપાવા માંડશે :

ઇન્દુ : એક નાટક

કર્તા—

ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ

મૂલ્ય એક રૂપિયો

મળવાનું ઠેકાણું :—જીવનલાલ અમરશી મહેતા

ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઇટી, અમદાવાદ.

વસન્તોત્સવ

કર્તા—

ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ

ઈ. સ. ૧૯૦૫

ધિ યૂનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ: અમદાવાદ

મૂલ્ય આઠ આના

નયન ઉઘડયું પેલું ઓજસ્વી નવલ પ્રભાતનું,
જગત ભરતું વ્હાલા ! જો તેજ ઉતરે તાતનું;
નવવસન્તાનિલના પમરે પરાગ અલૌકિક,
વિરલ વિભૂતિ વર્ષે સુરનાથ આધિદૈવિક.

નથી અજાણ્યું ત્હારૂં; વિરમે છ કાળી યામિની,
સઉ સુગમ છે તુજને સામગ્રી પ્રાણપ્રકાશિની;
રવિરાજ તુજને લાધ્યો, ત્હેં જોયું ત્હેનાં કિરણમાં,
કલ્યાણસાગર ભાળ્યો, કીધ સ્નાન ત્હેના ઝરણમાં.

કનક કરજે વ્હાલા મણિ ! પુણ્યપારસસ્પર્શથી,
લોહ કેરાં હઇડાંનાં મૂલ્ય અમ મોંઘાં નથી;
મધુરી ફુંકજે વ્હાલા ! અમ દેશમાં તુજ ચેતના,
પેલી શિખવજે સ્હેતાં મીઠી ઊર્ધ્વગામિની વેદના.

અજબ લહરી આવી પ્રારબ્ધિ ! પરમ સુભાગની,
અનૂપ ગીતે ગાતી આમન્ત્રણા પ્રભુરાગની;
પીંચ્છ નવ તુજ બીડજે, સત્કારજે શુચિ ચન્દ્રિકા,
ઉડચ ઉડચ સખા ! વેરાશે તુજ પાંખ્યમાંથી વસન્તિકા.

છન્દ અને કવિતાના સમ્બન્ધસૂચન સાથે આ કાવ્ય પ્રસિદ્ધ થશે એવી જાહેર ખબર હતી. એમ ને બની શકવા માટે સજ્જનોની ક્ષમા માગી વસન્તોત્સવ ગુજરાતી વાચકવૃન્દના હાથમાં મૂકું છું. વધારે અવકાશ મળ્યે એ મહત્ત્વના વિષયની ચર્ચા કરીશ.

ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ.

વસન્તોત્સવ.

ગુલછડી સમોવડી

એક સુન્દર બાલિકા હતી.
ભરેલાં ખેતરોની પગથીઓમાં,
સરોવરતટનાં વનકુસુમોમાં,
પુષ્પમતી પલ્લવકુંજોમાં,
તે ગાતી ગાતી આનન્દતી.
સ્હવારની ઉજળી વિમલતામાં,
સ્હાંઝની મીઠડી શીતલતામાં
પંખી જેવી તે બાલા
પાંખ્ય પ્રસારી ઉડતી.
સ્હામી તરુમાલાની પાછળ
ઉઘાડા આકાશ નીચે
ત્હેના પિતા કોસ હાંકતા,

ગન્ધવતીને જલ પાતા,
ત્ય્હાં તે જતી આવતી,
અને વનદેવી જેવી
ઉગતા પાકને આશિષ દેતી.

•

એક વેળા વસન્તનું સ્હવાર
જગત ઉપર તડકાછાંયા ઢાળતું.
ગુલાબ ઉઘડયાં-ઉઘડતાં હતાં,
ઉપરનાં ભીનાં ઝાકળકણ
પ્રિયનયનની કીકીઓ જેવાં
કાન્ત ચમકાર ચમકતાં.
સરોવરની નિર્મળી ભૂરાશમાં,
પ્રાણમાં મહાપ્રાણ સમાસે તેમ,
વાદળ વિરામતું હતું.
પૂર્વમાં વડનાં ઝાડ હતાં,
વૃક્ષોમાં વૃક્ષરાજ શાં વિરાજતાં
✓સૂર્યસુવર્ણે રસેલાં ગામનાં છાપરાં
ત્હેમની પલ્લવજાળીઓમાંથી
ક્ય્હાંક ક્ય્હાંક દેખાતાં.
પશ્ચિમમાં લીલા આંબાની કુંજ હતી,
ત્ય્હાં વસન્ત વિહરતી.
મહીં ન્હાનકડું સરોવરિયું હતું.

કોક સરોવરમાંથી,
કોક સરોવરિયામાંથી,
એમ ગામની વસ્તી પાણી પીતી.
નિર્મલ વ્યોમ, શાન્ત સરોવર,
ગમ્ભીર લીલમડી ક્ષિતિજરેખા,
કનકપાંખ્યોનાં વેરાતાં પીંછાં સમી
પુષ્પોમાં રમતી કિરણકલા:
વસન્તવિભૂતિનો અનેરો સોહાગ,
વેલીના ફુલહિન્ડોલે હીંચતો હીંચતો
વનના એક છોડ જેવો જ
એક તરુણ નિરખતો હતો.
ત્હેના હાથમાં મોરલી હતી,
પણ તે છેડતો ન્હોતો.
આંબાની કુંજમાં કોયલ બોલતી,
વસન્તના સત્કાર ગાતી,
તે ગીત એક સાંભળતો.
ઓચિન્તો આનન્દસમાધિમાંથી
તે ઝબકી જાગ્યો.
કોયલના સમાજનો કલરવ
મંજુલ મંજુલ ત્હેણે સુણ્યો:
બુલબુલનો કેલિ કરતો સંઘ
ગુલાબમાં ઉડતો ત્હેણે જોયો:

વસન્ત વધાવવા જતી
સહિયરોનો નવરંગ સાથ
હસતો, નમતો, હુલેતો,
કલ્લોલતો આવતો હતો.

"કુસુમ્બી ! ગુલાબ લેજે હં!"

"તારા ! તું ચંપો વીણજે."

"મ્હારી મેનાને તો ને
ડમરાની કલગી ધરાવીશ:
લીલો ને જાંબુડીઓ ભેળા
બહુ ખીલશે ને ખલશે.
શણગારનું એ શાસ્ત્ર નથી ? સુભગા !
ત્હારા પોપટને તો બ્હેન !
ગુલાબકળીઓની માળા
બહુ દીપાવડી—"

"ના, ના, વિલસુ !
મ્હેં તો કેસુડાં ગૂંથ્યાં છે,
કિરીટ વેલીઝુલાનો કરીશ."

સખીવૃન્દ ફુલવેલી ભણી ચાલ્યું,
પણ ત્યહાં કોક ઝુલતું હતું.

"અરે ! અહીં તો રમણ હીંચે છે !"
વિલસુ ગાજી ઉઠી.

સુભગાને શેરડા પડ્યા,
સખીસમાજ તારામંડળ જેવો
સ્તબ્ધ એકનયન ઉભો.
વિલસુ માત્ર આગળ આવી.

"રમણ ! સુભગાને વેલીફુલ:—
ને બાએ કહ્યું છે—"

"બાએ કહ્યું છે કે
વિલસુની સાથે જજે.
ત્‍હમે ક્‍હાં જાવ છો ?"
ફુલ વીણતાં રમણે પૂછ્યું.

"ના, ના, બાએ કહ્યું છે કે
રમણને વાડીએ મોકલજે,
ત્‍યહાંથી ફુલફુલ લાવશે.
અમારે આજ જોઇશે.
અમે વસન્તને વધામણે જઇએ છીએ."
"ના, ના, બાએ કહ્યું છે કે—
પણ લે આ ફુલ;
કોને આપવાનાં છે ?"

કોઇ વર્ષાના સન્ધ્યાસમયે
નિસ્તેજ બાલચન્દ્ર ઉપર
મેઘધનુષના રંગ
આવી આવી ઉડી જાય છે:
વિલસુને ઝાંખે મુખડે
એવી લજ્જારેખા બેઠી,
ને બેસતાં જ ઉડી ગઇ.
ત્હેના સ્વર ધ્રૂજતા—ધીરા હતા.

"સુભગાના ખોળામાં આજ્ય,
પોપટની કલગી કરશે."

બોલતાં બોલતાં
વિલસુનો અધરપલ્લવ ફરકયો.
રમણનાં લોચનમાં
તેજનાં તીર સ્પુરતાં દીસ્યાં,
તે બીજાં ફુલ વીણવા લાગ્યો.
ફુલડાંનો ખોબલો ભરી
પળમાં સુભગા પાસે ગયો.
વિલસુની આંખ્યો હસવા લાગી,
રમણની આંખ્યો ઉત્સાહિની હતી,
સુભગાની આંખ્યો સ્નેહાંજિની હતી.

રમણ સુભગાએ નયનનયનમાં
નિજ મૂર્તિઓ નિહાળી.
ગુલાબની પાંખડીઓનો જ
ગૂંથેલો હોય શું એવો
પરિમલિત પાલવ સુભગાએ ધર્યો.
રમણે ત્હેને સત્કાર્યો—વધાવ્યો,
ત્હેમાં વસન્તની સમૃદ્ધિ વેરી,
સાથે હૃદય પણ સમર્પ્યું.
ફુલડાંની પાંખડીપાંખડીમાં,
આંખડલીનાં તેજતેજમાં,
મુખવલ્લરીની રતાશમાં,
હૃદયના અનિર્વાચ્ય ભાવ
મુદ્રાન્કિત શોભતા.
પરાગ ભર્યો વાયુ વાયો,
સુભગાનો સૌભાગ્યસાળુ
સ્નેહજ્યોતિને આશ્વાસતો,
ઉર ઉપર ઝુલવા લાગ્યો.
કોકિલકંઠે નમતું
ન્હાનકડા પ્રેમચન્દ્ર શું
પ્રફુલ્લ મોગરાનું ફુલ
દૃશ્યમાન થયું,

રમણના હૃદયસાગરે
કંઇ કંઇ દોલહિન્ડોલ ડોલી રહ્યા.
દર્શનપાનની તૃષાર્ત સુભગા
રમણમુખડે જ નયન પાથરી રહી.

"બહુ ઉપકાર થયો, રમણલાલ!"

કેસુઅધર ફરકતી
બાળુડી વસન્ત કંઇ ગુંજે,
તેજની પૂતળી વાણી ભાખે,✓
એમ રમણને લાગ્યું.
સ્નેહરાણીને નમન નમી
રમણ ખશી ગયો.
તારાસખીઓમાં શશીલેખા જઇ રમે
ત્હેવી સુભગા સહિયરસાથમાં ભળી.
વિલસુ સાથે નયનવાર્તા વદતી
કિરણકિરણમાં સન્દેશ કહાવતી
સુભગા બાલાઓની આગળ ચાલી.
વસન્તના બ્હાર બહલાવતી
સઉ વસન્તવિલાસિનીઓ
આંબાની કુંજમાં અદૃશ્ય થઇ.

રમણ પણ સાથે જ હતો.
મોરલી ત્હેના હાથમાં હતી,
અને તે શાન્ત હતી.
માધુર્યને કોઇ અવગણતું હશે ?
આંબાની ઘટાઓ ગજવતું
કોકલકેલિનું અમીંહેણ ન્હેતું,
પણ રમણ તે ન્હોતો સત્કારતો.
શ્વેત મ્હોરનાં ઝૂમખે ઝૂમખાં
વસન્તવૈભવીઓને ચમ્મર ઢાળતાં,
રમણ ત્હેનું દર્શને ન લેતો.
સુભગાના માધુર્યે રમણ રમતો,
અન્ય માધુર્યની પરવા ન કરતો.
સુભગાના સ્વર સાંભળતો,
ત્હેને પ્રેમગીત માનતો.
સુભગાના સાળુની ઝૂલ્યોમાં
પ્રાણ ત્હેનો ઉછળતો,
સુવાસિત તનુદેશને આલિંગતો,
ચુમ્બનોથી અભિષેકતો,
ઊંડા ભાવે આરત રચતો.

મંજરી મ્હેકવતા આંબાઓ
પાંદડા અને ડાળ્યો ગૂંથી

ઘનગમ્ભીર ઉભા હતા.
ત્હેમના ઘેરા ઘૂમ્મટ ઉપર
વસન્તલેખ સમોવડુ
મ્હોરની લૂમોનું ભરત હતું.
વચમાં જલભર્યા વાદળ શું
ન્હાનું સરોવરિયું હતું.
ડોલતા આંબાઓની રેખા
ને વિમલસુખ વ્યોમખંડ
તેજછાયાના રંગો વડે
સ્હવારે જલપર આલેખ્યાં હતાં.
તરુમાલા અને જલતટની વચમાં
વનછોડના ક્યારા હતા.
દેવબાલકો રાત્રિએ ત્ય્હાં
વસન્ત પૂજવા આવતાં,
મેઘરંગનાં છાંટણાં છાંટતાં,
વનરોપમાં ત્હેનાં અણુરેણુ
ફુલ થઇ પ્રફુલ્લતાં.
મનુદેહી દેવાંગનાઓ શી
વિલસુ અને સખીરસિકાઓ
ક્યારાતીરે આવી ઉભી.
સુખમલ શી આછી ધરોમાં
પાછળ ફુલડાંનાં પગલાં પડતાં.

મેઘછટા નીચેથી શશીરાજ
તારલીઓના વિહાર નિરખે,
આઘે એક આંબલિયાછાયે રહી
રમણ તેમ રમણીઓની રમણા જોતો.

આંબાવાડિયું વિશાળ હતું.
ત્હેની ઊંડી ઊંડી ડાંખળીઓ,
લીલા કો વાદળના ફણગા જેવી,
દૂરના ખેતરોમાં ભળી જતી.
ગહન ગુફામાંથી યોગેન્દ્ર ગાય,
ત્હેના મહામન્ત્ર જગતમાં સંચરે,
ભૂત ઉપરથી તરી આવી
વર્તમાન મહાસંગીતે ભરે,
અને ભવિષ્યને ભવ્ય જગાડે:
પુલપલ્લવવાસી કોકિલા
'વસન્ત્' 'વસન્ત્' 'વસન્ત્'ની
પુરાણ મન્ત્રઘોષણા
તેમ નવચૈતન્યથી પુકારતી,
નિષ્ઠુર જગતને સુણાવતી.
આંબાવાડિયું સલ્લોલ બોલતું,
લીમડીઓની કુંજમાં ધ્વનિ પાડતું,
માનવકુંજે પડઘા વિરામતું.

ચન્દ્રઅદર્શને ય ચન્દ્રિકા વહે
ત્‌હેવી કોયલની ગીતમાધુરી
જગત ઉપર ઝીણી ઝરમરતી.
એકાકી રમણ ઉપર
ત્‌હેની ફરફર વરસી.
ત્‌હેણે તરત પ્રત્યુત્તર આપ્યો:
કુઊઅ્.

આકાશનો મંડપ ગાજ્યો,
ઘટાખોળે નીંદરતા પડઘા
સચેતન થયા,
ક્ષિતિજમાં રમણનો સ્વર વિલીન્યો.

સુભગાએ પાછું ફરી જોયું:
ચપળા ચમકે અને ચમકાવે
એવું પ્રોજ્વલ હાસ્ય હસતી,
રમણમુખડે પ્રતિપ્રભા પાડતી.

નિરખી નિરખી નયન થાકતાં
તે અભેદ્ય ઊંડાણમાંથી
કોયલનો પ્રતિરવ આવ્યો:
કુઊઅ્.

પ્રમત્ત રમણુને આનન્દ પડઘો.
સુભગાના સ્નેહસ્મિતપિપાસુએ
તરત ત્હેનો ઉત્તર વાળ્યો.
સુભગાએ રમણુ ભણી જોયું,
પોતાનો આછો સ્મિતપરાગ
રમણુની આંખ્યોમાં આંજ્યો.

તરત કોકિલાએ કંઠ ખોલ્યો,
તરત રમણે પ્રતિનાદ દીધો,
પણ સુભગાએ ફરી
રમણુ ભણી જોયું નહીં.
સૌરભભારે ઢળતી માલતિવેલ્ય શી
માત્ર સાળુની કોર્ય સંકોરી.

પછી રમણે ઘટ્ટ ધ્વનિ કીધો,
પણ સુભગા જડપૂતળી રહી.

કોયલ અને રમણુના
વિલોલ વાર્તાવિનોદે
આંબાવાડિયું આખું જાગૃત થયું.
દૂર દૂરના કલ્લોલ સંભળાતા.
અનિલ ડોલવા લાગ્યો,
વનવન બોલવા લાગ્યાં,

ન્હાનકડી તરંગમાલાઓ
સરોવરિયામાં ઉછળવા માંડી,
ત્હેમાં કમળો ઝુલતાં હતાં.
ક્રોધના દૃષ્ટિપાત ફેંકતી
વિલસુ રમણુ ભણી ફરી.
રમણુને વદને હસવું હતું.

"અરે વાહ રે રમણુ !"

કરચલિયાળા મેઘ જેવાં
ભમ્મર અને પોપચાં સંકેલી
તોફાની હાસ્ય હસતા રમણે
ઉત્તર આપ્યોઃ કુઊઅૂ.

વિલસુ ચ્હીડઇ, ગાજીઃ
"સુભગા ! તું કંઇ નહીં જ કહે ?
મલકયાં જ કરીશ ?"

પ્રભાતના આકાશે ચ્હડતી
પ્રભાભર શુક્રબાલા સમી
સુભગા ધીરી ધીરી આગળ આવી.
કોમલ પ્રતાપ ધારણુ કરતી,
કાન્તિ સઉ નયનમાં સમેટતી,

મુખ ઉપર પ્રેમલજ્જા પાથરતી,
પોપચાં નચાવતી
રમણને નિહાળી રહી:

"રમણલાલ !
મધુરીને ય નિર્દય શા વીતાડશો ?
બાપડી કોયલને કાં પજવો ?"

તોફાની યૌવન કુમળું પડ્યું,
શરમાળ બાળકના ભાવ
રમણને ગાલે તરી આવ્યા.
સૂર્યને નિરખ્યો નયન ઝંખવાય છે:
પ્રિયનાં દર્શન પામી
લજામણી શી પ્રાણલતા નમે છે:
વિનયનાં બીજ પણ સ્નેહમાં હશે ?

રમણ આંબા ઉપર જતો રહ્યો,
ઘટામાં મુખ ઢાંકી દીધું.
સુભગાની લોલવિલોલ કીકીઓ
પલ્લવરોમમાંથી નિરખતો
મેઘમંડળના આઘેના રવ શો
ધીર—અતિ ધીર રમણ બોલ્યો:
"કોક કોકિલા પણ
કદી કદી ક્રૂર થાય છે."

બીજની વિદ્યુરેખ

તીરછા દૃષ્ટિપાતે જગ વધાવી
સહચરીઓ સંગે પરવરે:
સ્નેહનમણું સ્મિતકિરણ ફેંકી
સુભગા તેમ સખીઓમાં ગઇ.
શૃંગારરંગી સલૂણી બાલાઓ
ન્હાનકડા પુષ્પરાશિઓ સમી
જલતીરે ઉભી હતી.
વસન્તના રસપૂજનનો
સુહાગી સમય થતો હતો.
ફુલના સંચય સંચાતા.
પરાગની પ્રગલ્ભ સરિતા શો
કુમારિકાઓ પાછળ પાલવ ઉડતો.
આછી વાદળીમાંથી ફુટતી
ચન્દ્રકિરણની વેલ્યો જેવા
સાળુડે સન્તાતા કરદંડ
અને ત્હેનાં મણિકંકણ
નેત્રનેત્રમાં મનોહરતા આંજતાં.
સ્ફટિકદલ શી હસ્તસ્થલીઓમાં
સુમનસોહન્ત છાબો હતી.
આહ્લાદક શશિયર વદને

નિર્મળ રત્ન શાં નયન રાજતાં,
વનકાન્તિ ત્હેમાં સંકીર્ણાતી.
ઉભરાઇ જતા મુગ્ધ પ્રેમને
ચોળીમાં ઝીલી રાખેલો હતો,
ઉપર કુસુમોનો અભિષેક હતો.
મેઘમાર્દવ ઉપર તરતા
ઇન્દ્રધનુષના ન્હાનકડા ઝંડો શી
સુકુમાર બાલિકાઓ
પરિમલમાં રમવા લાગી.
કુમુદદલમાં સૂતેલી જલદેવીઓ
વસન્તસખીઓને અનુસરતી હોય
ત્હેવી ત્હેમની છાયાઓ
સરોવરિયામાં ઘૂમવા લાગી.
તારાએ પોયણાં વીણ્યાં,
સુભગાએ કમલ ત્હેંચ્યાં.

"કુસુમ્બી બ્હેન !
ત્હમને સૌ ફુલ મળ્યાં ને ?"
એક હાથે હૈયામાં લેતાં
કુસુમ્બીને વિલસુએ પૂછ્યું.

"પણ વિલસુ બ્હેન !
વસન્તને તો આંબામ્હોર ગમે:

કોયલ મ્હોર ખાય છે
ને મીઠું બોલે છે.
રમણલાલ આંબે બેઠા છે,
મ્હોરનાં ઝૂમખાં ન દે ? ”

“ઠીક સંભાર્યું, બ્હેન !
રમણ ! થોડીક મંજરીઓ આપીશ કે ?”

“આવીને લઇ જા તો સ્તો.”
કુંજ ભરતા રમણના નાદના
પડઘા ઉઠી શમી ગયા.

“સુભગા ! જરી લઇ આવ્ય જો !
ત્ય્હાં હું તારાની વેણીમાં
પેલું ન્હાનુંક કમલ ગૂંથી લઉં.”

સુશોભિત હરિણમંડલ સમું
વિલસુ અને સખીવૃન્દ
સ્હામે તીર કમલ લેવા ચાલ્યું.
સુભગા મંજરીઓ લાવવા ગઇ.
ત્હેનાં સહસ્રકોટી રોમરોમમાંથી
પ્રેમ પ્રેમ નિતરતો હતો.
પાંદડાંમાં ઝીણો વાયુ લહરતો હોય

ત્‍હેવા ધીરાશના શબ્દ આવતા:
"ત્‍હમે પાછાં આવ્યાં કે ?"

"હવે દૂર ગયું જવાશે ?
પણ વિલસુ બ્‍હેનની
મંજરીઓ આપો જી.
સૌભાગ્યચન્દ્ર કંઇ દેખાતા નથી ?
કુસુમ્બી તો આવી છે."

• "અમે સાથે હતા,
પણ મોરલી લેવા
સુભગ પાછો ગયો.
ત્‍હમે વેણુપૂજા આજ કરનાર છો ને ?
જાંબુડે થઇ આવવાનો હતો,
વેલીઝુલે હું વાટચ જોતો હતો."

"પણ પછી—?"

"સુભગા ! ત્‍હમે પૂછો છો ?
'પણ પછી !'—'પછી !'
'પછી' એ કેવો ભયંકર શબ્દ છે ?
જાણે ભીષણ રજનીનો પડઘો !
ધ્રુવમાછલી ધ્રુવને નિરખી રહે
ત્‍હેમાં ધ્રુવમાછલીનો શો અપરાધ ?

ત્હમારાં નયન નાચે
તેમ મ્હારૂં હૃદય નાચે
ત્હેમાં મ્હારો દોષ ? સુભગા !
સ્નેહ જેના હૈયાને સ્પર્શે છે
તે પ્રાણ પરાધીન નથી હોતા ?
અને હૈયાને સ્પર્શવું
એ સ્નેહદેવીઓનું ધર્મ્ય વ્રત નથી ?
ત્હમે મ્હારા હૈયાને કાં અડક્યાં,
એ પ્રશ્ન મ્હને ઘટે ?
હું કરૂં છું પણ ?"

રમણ એક ડાળ્ય ઉતર્યો,
ડાંખળીઓના ગૂંથણમાં બેઠો.
ફુલજડ્યા ન્હાના રૂપાના છોડ શો
મંજરીઓનો ચમ્મર, વસન્તદંડ શો,
પંચશરની પણછના બાણ શો,
હાથમાં ડોલતો હતો.

"મનોહર રમણલાલ !
માથા ઉપર તો જુવો જરી,
વસન્તનયનો ત્હમને વન્દે છે."

સહકારની રસધારાઓ શી
મંજરીઓની મોતીમાલાઓ

રમણ ફરતી ઉડતી.
રમણે ઊંચું જોયું,
પછી સુભગાને મુખડે
નયન પાથર્યું.

"ત્હમારી મંજરિયાળી ઝૂલ્યમાં
મુજ પ્રાણતનુ ઝોલાં ખાશે,
ત્ય્હારે વસન્તના બાલક
ત્હમને લક્ષ્ય માની પૂજશે:
મનુપૂજા હજી દુનિયામાં છે, હો !
ત્હમને ક્ય્હાંથી સ્મરણ હશે ?
ત્હમે ન્હાનાં હતાં, સુભગા !
એક દિવસ ત્હમારી ફુલવાડીમાં
ત્હમે અને વિલસુ બ્હેન
ફુલ પરોવતાં રમતાં
ને મ્હને ન્હોતાં રમાડતાં.
એક ડમરા પાછળ
હું આંસુ ઢાળતો હતો.
જાઇના મણિચન્દ્રક
ત્હમારી રેશમીસોનેરી લટચોમાં
વિલસુએ ગૂંથ્યા, મ્હેં જોયા.
સુવાસનોતર્યો દોડી આવી

ત્હમારી પુષ્પિતા વેણીલતામાં
મ્હેં શીષ ઢાંકયું.
ફુલફુલની પાંખડીએ
ત્હમે મ્હારાં આંસુ લ્હોયાં:
ન્હાનકડા ભુજબન્ધે
મ્હેં ત્હમને વીંટી લીધાં.
બાલ કપોલ, કોમલ નયનો
ચુમ્બનધારાથી રાતાં કીધાં,
આપણા સ્નેહજીવનની અમીવેલ્ય રોપી.
તે ચિરસ્મરણીય દિવસે
ત્હમારી સુમનશણુગારી લટગો
આ નર્તન્તી મંજરીઓ સમી હતી:
ત્હમને કંઇ સાંભરે છે? સુભગા!"

"બાળાપણુમાં આપણે
ત્હમારી વાડીમાં રમતાં,
ત્હમે મ્હને ઘેરતા, ચુમ્બતા,
મ્હને ત્હમે ગમતા, હું હસતી.
બીજું મ્હને કંઇ સાંભરતું નથી."

"તેજઅધરે દેવ
આ મંજરીઓને ચુમ્બે છે,
ત્હેવાં નિષ્કલંક સાત્ત્વિક

સરલ ભાવનાં એ ચુમ્બન હતાં.
ત્હમારા બાલ નયને
મ્હને બાલ સ્વર્ગ દેખાતું:
ત્હેમના ઉપર સ્નેહમુદ્રા મૂકવા
મ્હને ય બહુ ગમતું.
ખુલ્લે વદને સ્નેહદાન દેતાં:
સુભગા ! એવું દાન દેશો ?"

સુભગા હસી પડી.

"રમણલાલ !
વસન્ત ડંશી કે કોકિલા ?
આવા મધુરા ભિક્ષામન્ત્ર
ક્ય્હાં ભણી આવ્યા ?
એક વેળા ત્હમે લાજતા
ને ગુલાબ જેવા દર્શન દેતા:
હવે ક્ય્હારે ફરી એવું લાજશો ?"

"નમણા નેત્રનું લાજવું,
કમલકંઠનું સહજ નમવું,
તનુપલ્લવનું ઢળવું, નીતરવું,
સુભગા ! એ મુગ્ધ સ્નેહનાં વન્દન છે.
પણ કંઇ કુટુમ્બીઓ

એકાબીજાને વન્દે છે ?
આપણે ફુલકંદર્પ પીધો,
માત્ર જગતને જાણ્ય નથી:
હવે તો પાપમાં પગલાં પડશે
ત્ય્હારે લાજશું ને ઝાંખાં પડશું.
ત્હમારા પ્રકાશમાં હવે ઝંખવાવું શું ?"

"નિરન્તર એવા નઠોર ર્‌હેજો,
માગી માગીને રસદાન લેજો:
સુન્દરીઓના રસભંડારને
પ્રભુની અક્ષત આશિષ છે !
ફુલડાંને વસન્ત ચૂમે છે,
પરાગને અનિલ ચુમ્બન દે છે,
તો પ્રીતમ પ્રિયને-
પણ વિલસુ બ્હેનની
મંજરીઓ આપો જી."

મણિકિરણ શા હાથ
સુભગાએ ઊંચા કીધા,
રમણે તે ઝીલી લીધા.
ચન્દ્રોદયના તેજપાલવ 'શી,
ક્ષિતિજ ઉપરથી ઉડતી
અમૃત ભરી ન્હાની વાદળી સમી,

સૂર્યનાથના સહસ્રકિરણસુહાગી
ઉષાની તરતી મૂર્તિ જેવી,
બાલા ધરતી ઉપરથી ઉપડી,
ઘટામાં ઢંકાવા લાગી.
ઝઝૂમતા મેઘમંડલમાંથી
લટકતી સ્વર્ગસરિત શી
સ્નેહસરિતા સુભગા
ઘટા નીચે ઝુલવા લાગી.
સાળુની કોર્ય ત્હેની સરી પડી.
અન્તર્પટ સરકતાં
કાન્તિપૂર્ણ ચન્દ્રબિમ્બ
વ્યોમસાગરનાં મોતીઓમાં વિચરે
ત્હેવું ત્હેનું પ્રસન્નપ્રફુલ્લ વદન
મંજરીઓમાં તરવા લાગ્યું.
સુહૃદયની અર્પેલી વૈજયન્તી માલા
કો કુમારી સંકેલી લઇ
હૃદયવસનમાં સંચે,
સુભગાનો સુન્દર તનુહાર
રમણે તેમ હૃદયે સ્થાપ્યો.
ત્હેના ગાલ ઉપરથી
લજ્જારેખાઓ ધોઇ,
ત્હેના મુખનું સુધાપાન લીધું,

લોલ લોચનમાં વિરાજતા
પ્રાણુને વળી વળી ચુમ્બ્યો,
ચન્દ્રપાંખડી શા લલાટપ્રદેશેથી
પરમ સૌભાગ્ય પીધું,
વસન્તદાનનો આદર કીધો.
ફુલની પૂતળી શી સુભગા
રમણુને રમાડવા દેતી.
ઉઘડી ઉઘડી મીંચાતાં
ત્હેનાં નયનકમલમાં,
ત્હેના મૃદુ દેહસંકોચમાં,
ધ્રૂજતા અધરપલ્લવમાં,
અન્તર્યામી સ્નેહસામ્રાજ્યની
રમણુ સાક્ષી અનુભવતો.
લાડકડી ફુલવેલીને અનિલરાજ
અડપલે અડકે,
રમણુ એવું સુમધુર સ્પર્શતો.
ચન્દ્રકિરણુ ઝીલતાં ઝીલતાં
કુમુદપત્ર ઉઘડે ને ઝુલે,
રમણુની રસકાન્તિ સત્કારતાં
ત્હેવાં સુભગાનાં લોચન વિકસતાં.
વસન્તના સુવર્ણકટોરા શાં
સુરેખ ચંપકકુસુમોમાં

પ્રભાતની ગૌર પ્રભા ઢળે,
કાંચનવર્ણી સુભગાની શોભામાં
પ્રીતમનો પ્રેમાત્મ તેમ ઝરમરતો,
હૈયામાં ઉતરતો.

“સખે ! આમ ને આમ
એકાબીજાની કરલતામાં
સ્વર્ગે સંચરીએ તો કેવું ?”

“સ્વર્ગ ! સુભગા !
સ્વર્ગ ને સ્નેહ શું જૂજવાં છે ?
જૂજવાં હોય તો શું લેશો ?
સ્વર્ગ કે સ્નેહ ?”

“સખે ! ક્ષમા કરશો ?
આમ ને આમ પ્રેમઉછંગે
પ્રભુ રહેવા દે તો
સ્વર્ગની શી પરવા છે ?
સ્નેહદેશના ઉત્કર્ષઉલ્લાસ
દેવભૂમિ સમા નથી શું ?
સ્વર્ગવાંછા એ માટે છે કે
સ્વર્ગ સ્નેહભૂમિ છેઃ
પરમ ઉદાર, પરમ સાત્વિક.

બાકી તો સ્નેહી ને સ્નેહ
તે દેવ ને દેવદેશ જ છે સ્તો."

પુનરપિ રમણે સખીને
હૃદય સરસી લીધી,
ચાંપી ચાંપી જીવમાં જડી.
ફરી ફરી ચુમ્બન લીધાં,
ફરી ફરી પ્રાણ પીધા.
નક્ષત્રરાશિ શી મંજરીમાલામાં,
વસન્તરાણીની પટવલ્લરીમાં,
ડોલતી ઘટામાં, વનવનમાં,
પ્રેમ પ્રેમ થઇ રહ્યું,
કંઇક નવલ ઓજનાં કિરણ
સ્ફુરતાં લાગ્યાં.

"પ્રાણની પરમ ચેતના
તે પ્રેમ છે, સુભગા !
પવિત્રતાનાં ઉન્નત સત્યો
સ્નેહીને દર્શન દે છે.
ત્હમારૂં રસજ્ઞાન, સુભગે !
હું જગતને જણાવીશ,
મ્હારી વેણુમાં વાઇશ."

ભર્યો ભર્યો મેઘ
વિદ્યુલ્લતાને ખોળે લે,
પ્રણયપ્રભાની વેલડી શી પ્રિયને
તેમ રમણે અંકે મૂકી.
કાળી કોયલ શી મોરલી
હાથમાં લીધી:
ઊંચે જોયું, નીચે જોયું;
દિશામંડળમાં જોઇ
સ્નેહાંગુલી શી અધરે ધરી.
રસસંગીતમાં પ્રાણ ફૂંકતો
પણ ઓચિન્તો અટક્યો.
અનેરાં ગહન ગીત
કોયલ લલકારતી હોય,
મીઠી ખુલ્લી હલકે
વસન્ત સ્નેહગાન ગાતી હોય,
વનના અનિલબાલ
મંગલ આલાપ આલાપતા હોય,
ત્હેવી વિલોલ મોરલીની કેલિ
સ્હવારના તેજ વીંધી
પલ્લવપલ્લવમાં વહવા લાગી,
સરજલમાં ઝલકવા માંડી.
રમણે, સુભગાએ
વેણુનાદ પારખ્યા, હસ્યાં.

"લમ્બાવેલા સ્વર મધુર આ
વ્યોમ મધ્યે તરે છે,
પુષ્પે પુષ્પે વિટપ વિટપે
નૂતન શ્રી ભરે છે:
જો! જો! આવ્યો વન જગવતો
પ્રેમભીનો રસેન્દ્ર,
વ્હાલી! ત્હારી રસિક સખીનો
રમ્ય સૌભાગ્યચન્દ્ર."

નમેલું ગુલાબ બીડેલી કળીને
કંઇ કહેતાં કહેતાં ચુમ્બન દે
એમ રમણનો ગાલ
સુભગાના ગાલને અડકતો.

દૂરથી ધ્રૂજતો સ્વર આવ્યો:
"સુભગા! હજી ય તે
મંજરીઓ ન લાવી કે?"

ખરતા તારાની સપ્રભ રેખ શી
રમણે સુભગાને ઘટા નીચે મૂકી,
મનોહર કંદર્પકલાપ શી
મંજરીઓની કલગી આપી.
લજ્જાભીની સુભગા

એકાકી હરિણી શી
વિલસુ ભણી ચાલી.

"વિલસુ ! વિલસુ !
પીંપળાનું પાને નં ફરકે
એટલી ફરકે છે શાની ?"

સુભગાએ વિલસુ ફરતી
કરમાલા વીંટી લીધી:
ગૂંથાએલી અમૃતવેલીઓ સમી
સખીઓ સરોવરિયે જઇ ઉભી.
કુસુમ્બી ત્‍યહાં હતી.

"વિલસુ બ્હેન ! સુભગા બ્હેન !
ત્‍યહારે હવે આપણે
વસન્ત ક્‍યહારે વધાવીશું ?"

"હમણાં સૌભાગ્યભાઇ આવશે,
ને પેલા કદમ્બમાંડવેથી
ફુલ લાવી આપશે,
એટલે વધાવીશું હં !
ફુલ વિના વધાવાય કંઇ ?"

બાળાના વાળ રમાડતી
સુભગાએ ટાપશી પૂરી.
અણમીંચી આંખ્યે વિલસુ
કુસુમ્બીનો કેશકલાપ નિરખતી હતી.

"પણ આ મોરલી
સૌભાગ્યભાઈની જ વાગી:
એવી મોરલી કોણ બીજું વાય?
એ તો પેલા ઝાડ નીચેથી નીકળે."

ધવળ મેઘના ડોલતા શિખર શો
ગમ્ભીર રમતિયાળ ગતિથી
સૌભાગ્યચન્દ્ર આવતો હતો.
આંબાની ઊંડી લીલી કમાનમાં
પાછળના ભૂરા ગગનપાટ ઉપર
ત્હેની સારસપ્રતિમા લલિત દર્શાતી.
વસન્તે સૂકા મ્હોર
ત્હેના ચરણમાં પાથર્યા હતા.
મોરલી વગાડતાં વગાડતાં
ત્હેની રસઆંજી આંખ્યો
વનપલ્લવમાં તેજ ઉડાવતી.
સરોવરિયાની કુંજમાં આવતો

સુભગાએ ત્હેને જોયો.
વિલસુનો વિનીત પ્રાણ
કીકીઓમાં ચમકતો હતો.
ત્હેની ઉપર તીરૂછી નજર નાંખી
સુભગા હસી પડી,
ત્હેને સ્હોડચમાં લઇ ચાંપી.
પછી કરલતા ઉકેલી લઇ
ધીરે પગલે આગળ ચાલી.
સખીપ્રેમ ત્હેનાં પગલાંને પ્રેરતો.
જરી આગળ જઇ
પ્રફુલ્લ ફુલછોડ સમી
એક ફુલછોડ પાસે ઉભી.

" સૌભાગ્યભાઇ !
પેલાં કદમ્બફુલ લાવશો કે ?"

ગુલાબના ક્યારામાંથી ઉપડતા
બુલબુલના બોલ શો
સુભગાનો મીઠો કંઠ
સરોવરિયું વીંધી
ઘટામાં ગાજી ઉઠયો.

"હા, સુભગા બ્હેન !
પણ કુસુમ્બીને મોકલશો જરા,
મ્હારી મોરલી લઇ જાય."
ઘટ્ટ પડઘા શો ઉત્તર આવ્યો.

મેનાં જેવી કુસુમ્બી
કિલકિલ કલ્લોલંતી
ફુલપગથારમાં થઇ ઉડી,
ને પળમાં તો મોરલી લાવી.
સૌભાગ્યચન્દ્ર કદમ્બ ભણી વળ્યો,
ઘડીમાં ઝાડી ખડખડાવી
ફુલની અંજલી ભરેલો
નીચે છાયાઓમાં ઉભો હતો.
દિશદિશમાં કિરણ ફેંકતાં
અનંગદેવના રમણદડા શાં
કદમ્બનાં ફુલ ઉછાળતો
તે સરોવરિયે આવ્યો.

"સૌભાગ્યચન્દ્ર !
મોડા આવવું ને મોરલી વગાડવી !
હૈયાં કોઇનાં વીંધવાં હોય
તો હેત નવ હારીએ હં !

આપો વિલસુબ્હેનને ફુલ.
કુસુમ્બી ! સૌભાગ્યભાઇ
સઉને વેણુ વાતાં શીખવે છે:
ત્હને ય શીખવી છે, ને ?"

"હા એક ગીત શીખ્યું છે.
તારા ! ગા, હું વગાડું."

દેવદેવીઓ આગળ ખેલતી
પરિમલની પૂતળીઓ શી
બાળાઓએ સંગીત આદર્યું.
ન્હાનકડી તારા ગાતી હતી,
બાજુડી કુસુમ્બી વગાડતી હતી.

સખિ ! નવવસન્ત સુર મધુમધુરા ધીરા લાવશે;
સખિ ! નવકુસુમો પૂરશે સમીરે સૌરભભાર
સખિ ! નવરસીલી કાન્તિ નયનનયનમાં આવશે,
ત્ય્હારે સંભળાશે કંઇ પ્રીતમના ગુંજાર:
ફુલડાં ! પ્રિયના હૃદયે જઇને કહેજો એટલું.

આંબાવાડિયું શાન્ત હતું.
લીલી ક્ષિતિજરેખા ઉપર
ગીતના નાદ ઉઠતા-શમતા.

પરિમલિત અનિલ લહરતો,
મોરકલા સમોવડા
બાલાઓના પરિધાન લ્હેકાવતો.
રોમરોમમાં પ્રોજ્વલ પ્રગટતા
વિલસુના પ્રાણને સ્પર્શી સ્પર્શી
કંઇ અનુપમ ચેતન સળગાવતો.

"દેવી ! આ ફુલ."

વિલસુએ પુષ્પ સત્કાર્યાં,
ત્હેના પરાગપાનનો પ્રશ્ન,
અન્ય એક મહાપ્રશ્ન સાથે,
વિધાત્રીને પૂછ્યો.

"સૌભાગ્યભાઇ ! મ્હને ફુલ.
તારાને એક, એક તારાને."

ત્હેમને એકેક ફુલ આપ્યું.
"ત્ય્હાં કદમ્બ નીચે બહુ વેરાયાં છે."

બન્ને બાલાઓ દોડી ગઇ,
ઝાડ નીચે વનહંસ સમી
ફુલમોતી વીણવામાં ગૂંથઇ.

કળી, પુષ્પ, પલ્લવ-
વનલીલા સંઘરતી અન્ય બાલાઓ
રોપાઓમાં ઢંકઇ હતી.
વિલસુ, સુભગા ને સૌભાગ્યચન્દ્ર
અટપટા મૌનવતી શાં ઉભાં હતાં.

"સુભગા ! તું વગાડય જો !
ર્‌હને ય આવડે છે ને !"
કંઇ સ્વપ્નમાંથી જાગતી
ઊંડું ઊંડું વિલસુ બોલી.

"નહીં આવડે તો
આપણે બે ય શીખીશું.
વેણુ વાઇ ઉર ડંખતાં
તો સૌભાગ્યભાઇ સૌને શીખવશે.
ઉભી ર્‌હેજે હં,
બીજી મોરલી લાવું રમણુલાલની."

મન્દ મન્દ પગલાં ભરતી સુભગા
રમણુની મોરલી લેવા ચાલી:
જાણ્યે પરાગભારવતી
અનિલની લહરી જતી હોય!

જીવનની ધન્ય પળ જોઇ છે ?
ત્હેનો કેવો સત્કાર કર્યો હતો ?

ઉપર આકાશ નિર્મળ હતું,
મહીં તેજના તરંગ ઘૂમતા:
નીચે ધરા લીલઝલીલી હતી,
મહીં વસન્તના વૈભવ વહતા:
પણ વિલસુ કે સૌભાગ્યચન્દ્ર
કંઇ ન્હોતાં નિરખતાં,
માત્ર આત્માના શબ્દ સુણતાં.

સુખદુઃખ સ્પર્શાસ્પર્શનાં છે ?
બાળી ભસ્મ કરતી વહ્નિજ્વાલા
સ્નેહસતીને-ધર્મસતિયાને
કાં દઝાડતી નથી ?
વિલસુસૌભાગ્યચન્દ્રની દેહવલ્લરીઓ
નિકટ પણ નિરાળી હતી,
ઇન્દ્રિયોનાં અંગ સંકેલેલાં હતાં,
લોચનની મનમોહન લગની
પણ ન્હોતી લાગેલી:
સ્નેહદમ્પતી કાં સુખી હતાં ?
સંસારના સુખદુઃખ

દેહના સ્પર્શાસ્પર્શનાં નથી,
પ્રાણના સ્પર્શાસ્પર્શનાં છે.
વિલસુ ને સૌભાગ્યચન્દ્રના
પ્રાણને પ્રાણ ચુમ્બતા,
ને સચ્ચિદાનન્દની ઝડી વરસતા.

પ્રાણપ્રાણની રસકથા તે સ્નેહ:
વિલસુસૌભાગ્યચન્દ્ર સ્નેહવિમાને ઉડતાં.

અર્ધક્ષણ વીતી, ક્ષણ વીતી:
ચેતનના અનામી યોગ
પૃથ્વીનીજડતામાં ચિરંજીવી છે કંઇ ?
પ્રભાતનાં પ્રફુલ્લ પોયણાં સમી
ઢળેલી નેત્રપાંખડીઓ ઉઘડી,
મૃદુમધુરાં કીકીનાં કિરણ
અન્યોન્યને મુખડે રમવા લાગ્યાં.
ક્ષણ વીતી, બે ક્ષણ વીતી:
વિલસુને વદન પ્રેમઉષ્મા ચ્હડી,
ને નયનો નયનોમાં ડૂબ્યાં.
એ પલકના પ્રેમદોર ઉપર
કંઇ કંઇ નટવર નર્તી ગયા.
'નાથ' કહી વિલસુ નમી પડી,
શતઝરણો ફુટતી દ્રવવા લાગી.

"સ્નેહ ફોરવતી આંખડલી
કદમ્બના ફુલ સરિખડી
વિલોલ જવલે છે:
વિલસુ ! ત્હમે જાણો છો ?"

ફુલભારવતા પાલવથી
નમેલી લતા શી વિલસુ
આંખડી આવરી રહી,
વસન્તને ય વિસરી ગઇ.

"ત્હમારાં બાલનયનો પર, વિલસુ
દેવાંગનાઓની શ્વેત પાંખ્યો ઝઝૂમતી,
ઓળા પાડતી, કાન્તિ સીંચતી.
સહસ્રકોટી કિરણવન્તો સૂર્યરાજ,
ચન્દ્રિકાના અમૃતસરોવર શો
પ્રશાન્ત રસનિધાન સોમદેવ,
ઉડતી નર્તતી વિદ્યુલ્લેખા,
સ્મિતસોહાગી મેઘધનુષ,
પ્રભાના પાલવ પાથરતા ધૂમકેતુ:
ગગનમંડલે વિહરતી સઉ તેજમંડલી
ત્હમારી કીકીને તટ ઉતરતી;
અમોલી વિભૂતિએ વધાવતી.

બાલે ! તે વિલાસભભુકતાં લોચન,
તે નાનાભાવશોભતી કીકીઓ
આજ મ્હારા ઉપર હસે,
જરી–સહજ–મીઠડું કંઇ લટે,
એટલું મ્હારૂં સૌભાગ્ય છે ?”

“કાલાવાલેય એના એ રહેશો ?
સૌભાગ્યચન્દ્ર ! મ્હારી આંખોમાં
તે એવું શું દીઠું છે, કહેશો ?”

સૌભાગ્યચન્દ્રની પાછળની
વસન્ત ઉપર હસતી હસતી
વિલસુ બોલ બોલી.
ઊંડાં ઊંડાં કો તત્ત્વનાં
દેવમન્દિરે કંઇ દર્શન લેતો હોય,
સૌભાગ્યચન્દ્ર એવો એકટશી હતો.

“કરુણાભર્યા કૃપાકટાક્ષ,
નિર્મળા વિલાસવૈભવ,
સ્નિગ્ધ કોમળું હૃદય,
સ્વર્ગગીત ગુંજતો આત્મ,
અનન્તુ વિશ્વનો સાર,

મધુર પ્રેમ, પ્રભુતાઃ
પ્રિયતમે ! ત્‍હમારાં નયનમાં
મ્હેં તે સઉ દીઠું છે.
ત્‍હેમના આદેશ ઉકેલવા,
તે નયનના સન્દેશ સમજવા,
તે જીવનની સૌભાગ્યશોભા છે.”

નીતર્યા મેઘ સમોવડી
સૌભાગ્યચન્દ્રની મુદ્રા દીન હતી.
વિલસુ તે સહી ન શકી,
આંખડલી મીંચી દીધી,
ઇન્દ્રદંડના ખંડ સરિખડી
ત્‍હેના હઇડે પડી વિરમી,
ત્‍હેની ઝાંખી મલિન રેખાને
નવરંગ ઓજે અજવાળી.
એ પ્રેમયુગલનાં દર્શન કાજે
વનનયન શાં કુસુમો
રોપાઓ ઉપરથી ડોકીઆં કરતાં.
સ્‍હવાર આથમતું હતું,
શીતળી છાયાઓ સંકેલાતી,
પ્રભાકિરણો ઉષ્ણુ થતાં
દિશાઓએ બાંધેલા અનિલ

સ્થંભી જતા હતા
કુસુમોને મુખડે પામરતા પથરાતીઃ
પ્રકૃતિને વિરાટદેહે
દિનચર્યાનો થાક ચ્હડતો હતો.
છતાં ભૃં ભૃં નર્તન્તો ભૃંગરાજ
કાં મદલોલ ડોલતો ?
ને વસન્ત ઘડી નીંદરતી
ત્ય્હારે આ મનુકુલડાં
કાં પ્રભા સમ પ્રફુલ્લતાં ?
એવું હશે કે
આત્માની રસવસન્ત ખીલે
ત્હેની વનવસન્ત ખીલો કે કરમાવ ?
અન્તરમાં અમીનાં સ્રોત સ્રવે
ત્હેને જલ છાંટો કે જવાલા?

"પ્રિયે ! પ્રિયતમે ! વિલસુ !
ત્હમારૂં સૌભાગ્ય અખંડ રહો !
પ્રભો ! ત્હેમના પ્રેમને યોગ્ય
આ પત્થરને પમરાવ્ય."
વિલસુને સત્કારતા સૌભાગ્યચન્દ્રે
આકાશભેદી 'દૃષ્ટિ ફેંકી,
ઉરનો અભિલાષ ઉચ્ચાર્યો.

પ્રિયતમના શબ્દ સુણી
સ્વપ્નદેશથી વિલસુ જાગી-ઉતરી.
જલમાંથી ઉપડતા કમલ શી
ઊર્ધ્વમુખ સુકુમાર વિલસુ
સૌભાગ્યચન્દ્રને નિહાળી રહી.
દ્હાડમના ફુલનો અમીરસ
કોકિલા પ્રાશે એવું
અધરદલને ચુમ્બન દઇ
અન્તરમાં અનેરી કેલિ જગાડી
વિલસુ છૂટી પડી.

"સૌભાગ્યચન્દ્ર ! ક્ષમા કરજો.
હ્રદયનાં પૂર ધમધમે
ત્ય્હાં અબળાનું શું બળ ?
સ્નેહહીનતા ત્હમારી ન સહી શકી."

"વિલસુ ! દયા, કૃપા, ક્ષમા
એ દેવના ભાવ છે,
તમ સમાં દેવસત્તમનાં એ દાન:
હું મનુબાલ પાસે કાં યાચો ?
વિષવતું કહો છો તે
વિશ્વ પણ એક દિન

આપણી યુગલતા કબૂલશે.
હૃદયંગમે ! પ્રભુની પૂજા આદરો
ત્ય્હારે મ્હને સંભારજો.
પ્રભુજીના દરબારમાં તો
આત્મદાનને લગ્ન કહે છેઃ
શુદ્ધ, સત્ય ને સાત્ત્વિક."

"સૌભાગ્યચન્દ્ર ! પ્રભુને ત્ય્હાં
કોઇ વૈધવ્યદશામાં નહીં હોય ?"

"સરલ બાલે ! પ્રભુનું ધામ
પ્રેમનું પરમ મન્દિર છેઃ
ત્ય્હાં એકલદશા કેવી ?
ત્ય્હાં સૌ બેલડીએ વિહરે છે.
નથી ત્ય્હાં કૌમારના કરમાશ
કે નથી વૈધવ્યની વિરૂપતા.
રસસૌન્દર્યના શ્વાસોછ્વાસ
પ્રાણને પ્રસન્ને છે ત્ય્હાં."

"પણ,-ત્ય્હારે-નાથ !
પૂરેપૂરી ક્ષમા બક્ષશો ?-"

"વિલસું ! 'પણ ત્હારે'
એ ભ્રમણાની અન્ધારી છે,
અશ્રદ્ધાની નિરાશા છે,
સ્નેહઘાતનું પાપ છે.
વિશ્વના સકલ હસ્તમેલાપન
પ્રભુને-કે જગતુને ય તે-
લગ્નચોપડે નથી મંડાતા:
પ્રેમલગ્નને વધામણાં દે છે
શું જગત કે શું જગતનો સ્વામી.
પ્રેમલગ્નની વિધવાને
પુનર્લગ્ન સમું પાપ નથી,
દેહલગ્નની વિધવાને
પ્રેમલગ્ન સમી મુક્તિ નથી.
ત્હમારો મ્હારામાં સ્નેહ હોય તો-"

"એવું માં બોલશો,
એવું માં બોલશો, સૌભાગ્યચન્દ્ર !
એવું ક્રૂર માં બોલશો.
અદ્વિતીય પ્રેમપુષ્પે ત્હમને પૂજું છું,
ત્હમે મ્હારા જીવનની પૂર્ણિમા છો,
મ્હારા સૌભાગ્યના ચન્દ્ર છો."

નવરંગ ફુલડાંની વેલ્ય શી
વિલસુ સૌભાગ્યચન્દ્ર ઉપર લચી પડી,
વૈજયન્તી માળા સરીખડી
સ્નેહરાજને કંઠે ઝૂલવા લાગી,
હઇડે હઇડાનાં જલ અભિષેકતી.

"દેવિ ! ક્ષમા વિનવું છું :
ત્હમારા હૃદયના સુકુમારતા
જ્ઞાનાટવીમાં વિચરાવતાં વિસર્યો.
જ્ઞાન કર્કશ હશે શું ?
દાંતને કર્કશ લાગે
તે ભોજન નહીં,
આત્માને કર્કશ લાગે
તે સત્ય નહીં.
સૌભાગ્યના સૌભાગ્યનાં રાણીજી !
જગતે સુન્દરીસંઘ બે જ વિધ્યના છે:
સરિતાને આરા તો બેજ હોય:
સ્નેહને આ તીર ને સ્નેહની પાર્ય:
કુમારિકા અને લગ્નવતિની.
'વિધવા' એ શબ્દભ્રમ છે,
વસ્તુસ્થિતિનો વિપર્યય છે.:
સંસારલગ્ન પ્રાશેલી 'સુન્દરીઓ

કંઇક કુમારીઓ હોય છે,
સંસારે કુમારી માનેલી બાલાઓ
કંઇક લગ્નવતિનીઓ હોય છે.
દેવિ ! ત્હમે કુમારાં છો,
સુભગા બ્હેન લગ્નવતિની છે.
આપણાં લગ્ન થશે—"

"હજી લગ્ન બાકી છે?"

ઉષાનો પાલવ એક કરમાં લઇ
ત્હેનું કેસરવરણું સૂર્યમુખ
દિનરાજ બીજે કરે ઉપાડે,
દેહલતા એક કરકિરણે તેમ સંકેલી
પ્રેમપાંદડી શા કપોલે
બીજો કર ચાંપી
સૌભાગ્યચન્દ્રે વિલસતું
મુખારવિન્દ ઉપાડયું.
અશ્રુનાં બિન્દુ લ્હોયાં
ને કીકીને પુનઃ પ્રકાશથી આંજી.

હર્ષનાં પણ અશ્રુ કાં હશે ?
હર્ષશોક ઉભયનાં ઝરણ
મનુરાજ ! એક સરવરમાંથી વહે છે,

ને તે સરજલ હર્ષશોકનાં નથી.
રાજમહારાજના રાજતેજને
હર્ષ માં ક્‌હેશો, શોક માં ક્‌હેશો :
ઉત્કર્ષના આરોહેઅવરોહે ડોલતાં
પરમ કલ્યાણનાં નીર છે તે.

"કેવી સોહાગી પળ !
અહા ! સૌભાગ્યનાથ !
એક દિવસ રજની રાણીના લલાટે
પૂર્ણિમાનો ચન્દ્ર રાજતો મ્હેં જોયો છે :
શું ત્હેની ભરછક લહરીઓ !
શું ત્હેની આહ્‌લાદક રેલમછેલ !
સૌભાગ્ય ! મ્હારે ભાગ્યે
એથી એ સુન્દર વિરાજજો હું !
અલબેલા મ્હારા રાજવી !
કુમારી તો અમાંસની રજની:
એકલી ને અન્ધકારને વગડે:
મ્હારા દિનનો તો દિનમણિ ઉગ્યો :
સુન્દર, શાશ્વત ને સ્નેહસલૂણો.
કુમારાંનાં જીવનખેલન, નાથ !
મ્હને નથી રુચતાં હમણાં હમણાં."

"પ્રિયે !–માફ કરજો, દેવિ !"–

"હા, પ્રાણાધાર !"

"પ્રિયતમે ! રસિક, મનગમતી
પ્રેમ પરમ પરતન્ત્રતા છે,
આત્માની અર્પણદીક્ષા છે,
પુરુષપ્રાણે સુન્દરીનું સ્વામીત્વ છે.
ઝળહુળતો પ્રચંડ સૂર્યપ્રતાપ
વિહાસિની ચન્દ્રબાલાને હઇડે ઢળી
મનોહારી મહિમાવાન જ્યોત્સ્નિકા સમ
પરાવર્તને વિશ્વમન્દિરે સ્ફુરે છે:
સ્વચ્છન્દ વ્યક્તિભાવની ત્હેવી
પ્રતાપવન્તી કુમારી વિલાસવૃત્તિ
પ્રિયહૃદયે સંચરતાં
પ્રેમભાવનારૂપે પુનરુદય પામે છે.
મ્હારૂં કૌમાર, સ્નેહસુન્દરે !
ત્હમારા રસાત્માને અધીનું છું,
શરણે છે, ઉદ્ધારજો, દેવિ !
ચરણે છે, ઉછેરજો, વિભુ !"

"પ્રિયતમ સૌભાગ્યચન્દ્ર !
આંખડીમાં અવનલું આવે છે.

નિર્મળા વ્યોમસાગર ઉપર
કો વિહરન્તી દિવવાસિની શી
તારાસખી તરી આવતી હોય,
નીલઘેરા સરોવરજલમાંથી
મોતીની સેર્ય સરિખડી
તેજની કિરણરેલ્ય રહુડતી હોયઃ
એવું કંઇ દર્શન દે છે.”

“દેવિની રસિકતાની
પ્રિયતમે ! તે પ્રતિરેખ છે.
આજ આપણી રસપૂર્ણિમાનું પર્વ :
સૂર્યચન્દ્રની કિરણધારાઓ, પ્રાણ !
સન્ધ્યાએ એકબીજામાં ઢળે છે:
બ્રહ્માંડમેખળા શી રસમાલા
આત્મકિરણો ગૂંથે છે, વિલસુ !
તે રસમાલા આપણી વરમાલા :
વિધિઆચાર તો, રસિકે !
સંસારજ્ઞાનની સંજ્ઞાઓ છે.
પ્રકાશના મહાઘોઘ સમાં
વિલસુસૌભાગ્યચન્દ્રનાં જીવન
હવે ભવ્ય ગીત ગજવશે.
વિશ્વરક્ષી આકાશનાં ગહ્વર

ત્હેના પ્રતિઘોષ આપશે,
અને દેવલોકમાં જાણ્ય થશે
કે મર્ત્ય સૃષ્ટિના સુખસાગરને તીરે
બે દેવબાલકોનું સ્નેહલગ્ન થયું.
પ્રિયદર્શને! આપણા જીવનની
આ પરમ ધન્ય પળ છે,
દેવજીવનની એ ઉદયરેખ છે."

વિલસુનું મસ્તકકમલ
સૌભાગ્યચન્દ્રના ઉષા શા હૃઇડે
શુકમુખ શું વિરાજતું હતું."
નીલમણિને માણેક ચુમ્બન દે,
વિલસુના નયનદલે ત્હેવી
સૌભ.ગ્યચન્દ્રની અધરપાંખડી
બેસી બેસી ઉડી જતી.
પ્રેમયુગલને વધાવતી
પાસેનાં કુંજકુલમાંથી
ધીરી ધીરી બંસી બજી.
કુમારીએ એક ચુમ્બન લીધું,
છૂટાં પડતાં સૌભાગ્યચન્દ્રે
ફરી ત્હેનો નયનપ્રેમ પીધો.,
નવલ રસ નીંગળતાં ઉર લઇ

પ્રીતમપ્રિય વિખૂટાં થયાં.
રસવિધાત્રી વસન્તિકા,
વિલાસવિહાસનું વિમલ વ્યોમ,
વનનાં નિર્દોષ કુસુમો,
ત્હેમના હૃદયભાવ ઉપર
સ્મિતવતી દૃષ્ટિથી જોતાં હતાં.

કુલડાંમાં રમતી સુભગા આવી.
કંઠમાં મંજરીઓની માળા હતી,
સંગમાં રમણ હતો,
તે કલ્લોલની મોરલી વાતો.
સૌભાગ્યચન્દ્ર ને રમણનાં
નયન નયનમાં ઢળ્યાં,
પ્રાણ ઉડી પ્રાણ શું
વાતો કરવા લાગ્યા.
સ્નેહસામ્રાજ્યે વિહરતી
વિનીત વિલસુને સુભગાએ
સ્હોડચમાં-હૈયામાં લીધી.
મોરલીની મોહનીમાં રમણે
વસન્તગીત ગાવા માંડ્યું.
સઉનાં હૃદય ડોલવા લાગ્યાં,
અલૌકિક કો ભાવનાને હિન્ડોલે

મદભરં હિન્ડોલવા લાગ્યાં.
સંગીતસ્રોતનેં મધુરે આરે
હરિણુનાં વૃન્દ વૃન્દ ઉભરાય,
સન્ધિકાના સરોવર ઉપર
તારલીઓ અન્તરિક્ષેથી ઉતરે,
ફુલપલ્લવની સુગન્ધોમાંથી
કદમ્બસહકારની ઘટાઓમાંથી,
અદૃશ્ય કુંજોના સુખસોહાગમાંથી,
તેમ વેરાયેલી વસન્તવિલાસિનીઓ
મોરલીના ગહન મન્ત્ર પીવા મળી.
વસન્તફુવારાની કુસુમરંગી ધારાઓ શી
રંગભીની નવરંગ બાળાઓ
વેણુ સાંભળતી ઉભી.
સૌભાગ્યચન્દ્રે પણ કુસુમ્બી પાસેથી
મોરલી લીધી, છેડી:
પ્રેમાત્માઓના હૃદયગીત શા
બે ય મોરલીઓના સુરસંવાદ,
એક પંખીની બે પાંખ્ય શા,
ભિન્ન છતાં અભિન્ન ઉડવા લાગ્યા.
કોઇક સખીઓએ કંઇક ફુલ
આદરથી આપ્યાં,

કોઇક સખીઓએ કંઇક ફુલ
આદરથી સત્કાર્યાં:
હૃદયના સુકુમાર ભાવ સમાં
કંઇ કંઇ કુસુમો કેરી
રસલ્હાણી થઇ રહી.
છાબમાંના મોરપાંખડીઆં ઉઘડ્યાં.
વસન્તપૂજનની વેળા
થઇ જણાતી હતી.

મહાભર્ગવતા સૂર્યતેજમાં
પ્રતાપ જામ્યો હતો,
સરોવરનાં નીર થંભ્યાં હતાં,
શાન્ત અનિલપગથારે લસતા
રાજકોકિલના શબ્દ સંભળાતા:
પરાગ સ્થિર હતો.
ઉષાભર્યાં પયોધ શાં
આછાં અંચળ ઉડાવતી
બાળાઓ ઘૂમવા લાગી.
ગ્રેટબ્રિટન જેવડા ન્હાનકડા ?
ન્હેલાં સરોવરિયાને વધાવ્યું,
સરોવરમાંનાં કમળોને વધાવ્યાં.
નિર્મળા, ભૂરા, પ્રભાવન્તા,

વસન્તની આછી ઓઢણી શા
વાદળને વધામણાં દીધાં.
સરોવર ફરતા પ્રફુલ્લ ક્યારાઓ ઉપર
કુંકુંમના છાંટા નાંખ્યા,
પરિમલનાં પૂર સત્કારી
સત્સેવાના પ્રતિપૂર વર્ષ્યાં.
સઉ બાલાઓનાં હૃદય
પૂજાભાવે પ્રદીપ્ત હતાં,
વદને આનન્દતેજ હતું.
શૃંગારશ્રી શો કદમ્બમાંડવો,
ગમ્ભીર સોહાગવતી વનકુંજ,
હિમાલયની શૃંગસખી સમી
વૃક્ષવૃક્ષમાંની વાદળશાખા,
વિલોલ વિભૂતિવન્તા
માનવજૂના સુન્દરતાના મંડપો:
સઉ ઉપર અબીલ છાંટતી,
ગુલાલની મૂઠીઓ ઉડાડતી,
બાલાઓ ઉર વારતી.
બાલ રોપ, વનના છોડ,
સુવાસિની પુષ્પલતાઓ,
તેજનયન શી ઉઘડતી કલિકાઓ,
પ્હેલ્લી જ વાર મ્હોરતો

યૌવનને ઉમરે પગ માંડતો
મનોહારી ન્હાનકડો સહકાર,
ને ત્‍હેની પાછળ અનેરૂં પમરતું
લઘુમુખ ચન્દનવૃક્ષ :
વસન્તની વિશુદ્ધ લીલાને
કુમારિકાઓ ફુલડે અભિનન્દતી.
આંબાઓના ઝુલતા ફાલ,
ખેતરોની સૂકાતી લીલાશ,
હાથીઆ થોરના કાંટા,
લીલમડી ધરોનાં મુખમલ:
સ્થલે સ્થલે બાલસુન્દરીઓ
અક્ષત રસ પામી
અક્ષત રહુડાવતી.
બ્રહ્માન્ડના અણુરેણુમાં વિહરતી
વરવસન્તને વન્દન વન્દી
દિશદિશ અજવાળતા સૂર્યદેવને
-પૂજાઅર્ધ્ય સમર્પતી:
તેજ, ઉષ્મા, સૌન્દર્ય, સંજીવનમાં
કલ્લોલતી બાલાઓ,
ચંડોળના સમુદાય સમી,
પાછી સરોવરતટે મળી.
વનાત્મના પ્રસન્ન વાત્સલ્ય શી

શીળી અનિલલહરી આવી,
વસન્તની આશિષ શો
મીઠડો પરાગ વાયો.

"વીસરી રે વીસરી,
વિલસુ આજ વીસરી."

"શું ? રમણ ! શું વીસરી ?"

"અમીનાં વ્હેણ વ્હેતી
કોકિલની બંસી, વિલસુ !
સુભગ ! વિલસુ વીસરી હો."

"ભલે અમે વીસર્યાં:
ન વીસરે એવી કીટ
વહુ લાવજે હું, ભાઇ !"

સૌ હસી પડ્યાં,
ને વિલસુસુભગાને
નેત્રબાણ એક મારી
રમણે ગુલાબરંગી મુખ
સૌભાગ્યચન્દ્ર ભણી વાળ્યું,
ને પ્રાણપ્રાણની વાર્તા
નાચતી કીકીઓએ કીધી.

"વિલસુ! માં મૂંઝાવ હું!
રમણુ તો નિરર્થક નિર્દય છે.
કોઇને ક્યહાંકના પ્રકાશ ગમે છે,
તો કોઇને ક્યહાંકના પરિમલ:
એકને શોભા આકર્ષે છે,
તો બીજાને ગમ્ભીર ધ્યાનયોગ
ને ઊર્ધ્વમુખ ગૌરવમહિમા.
કોઇ સુખસેવના સાધે છે,
તો કોઇ સૌન્દર્યસિદ્ધિ:
કોઇ પ્રવૃત્તિ, કોઇ સદ્‌ભાવ,
કોઈ સ્નેહના સોહાગ શોધે છે.
શેષનાગ જેવાં વસન્તનાં યે
સહસ્ર મુખ ને મણિ છે:
વિષદંશ વણપામ્યે
મણિ ઉતારી મુગટ ઙ્હેરવાનું
વર વસન્તવ્રત છે.
નદીનાં સહસ્રકોટી ઝરણાં:
એક ઝરણનું પાણી પીનારે
નદીનું પાણી પીએ છે.
ફુલ, ફાલ કે કોયલ:
એકને સન્માનતો યજમાન

વસન્તનું આતિથ્ય આદરે છે.
કવિતાની બંસી શી કોકિલનું
રમણુ ! તું પૂજન આદર્યે ત્ય્હારે.

કિલકિલાટતી બાલાઓનું
હસવું ઢળ્યું, ઉછળ્યું :
જાણે મોતીના થાળ વેરાતા હોય.

"પણુ રમણુલાલ !
અમે નથી વીસર્યાં કંઇ:
વિલસુ બ્હેનને અમૂંઝવો મા.
જગતકુંજે અમોલ બોલતી
કોકિલ કે કવિતાની
બંસી એક જ નથી હો !
સંગીત શી વિલાસતી
સુભગભાઇની બંસરી છે:
દેવવાણી શી મીઠડી
અમારાં હૈયાંની વેણુ છે.
પર કુંજોના પરભૃતના બોલ
છતાં અમે સાદર સન્માનશું.
સ્વના પાઠ શીખવ્યા, રમણુલાલ !
પરના ક્ય્હારે સમઝાવશો ?
વિલસુ ! ચાલ્ય, બંસી વધાવ્ય..

સુભગભાઇ ! જરા આવો,
અનેરા જાદુઇલમકી લકડી–
બંસરી અધરે મૂકો.
બ્હેનો ! શાણાઓ શીખવે છે કે
બ્રહ્માંડે શબ્દબ્રહ્મ ગાજે છેઃ
તો બંસીના બોલ વધાવો."

ફરી મોરપાંખડીઆં ઉઘડ્યાં,
ફરી સોનારૂપામાંથી
સેવાની સામ્રગ્રી પ્રગટી.
ફુલછાબોમાં ફુલડાં અખૂટ લાગ્યાં.

"કોયલને બોલાવ્ય, રમણ !
આંબે આંબે બેઠી છેઃ
ત્હને આવડે છે એવું તો."

"કોયલને બોલાવતાં
કોને નથી આવડતું ? સુભગ !
હૈયાની કોયલ તો સઉની
વણબોલાવી એ બોલે છે.
કોયલ બોલાવવાની મ્હને
આણ્ય છે મ્હારી બ્હેનની."

"બહુ બ્હેનનાં કહ્યાં માનતા હશો.
ચાલ્ય, ડહ્‌પણ આટ્લ્ય."

અન્તરિક્ષે એક મીટ ભરી
મોરલી રમણે અધરે માંડી:
સુભગાના નેત્રમાં હસી
વેણુને દંશ દીધો,
ને મહીં કોયલ બોલાવી.
પલકમાં તો ખલક કલ્લોલતું જાગ્યું.
સકલ અમ્બકદમ્બકુંજોમાં
સલ્લોલ લલકાર હલકી રહ્યો.
એક બાલાને બોલાવ્યે
અનેક બાલાઓ બોલે,
એક ચન્દ્રકલાની કલા પ્રગટતાં
અનેક તારલીઓની મીટ ઉઘડે:
એવી બાલકોલાહલ શી
પ્રભાવન્તી કોકિલકેલિ
ડાળ્યેડાળ્યેથી રેલી રહી.
ગગનપાટે રમતી

પુણ્યદેશની દેવીઓ શી
વનલીલામાંની રમણીઓ
એ નિગૂઢ શબ્દસંહિતાને
પૂજાની સામગ્રી ચ્‌હડાવતી.
પછી સૌન્દર્યશોભના સુભગાએ
રમણની મોરલી વધાવી,
વિશુદ્ધિવાસિની વિલસુએ
સૌભાગ્યચન્દ્રની મોરલી સત્કારી.
મોરલી ન હતી ત્‌હેમણે
કંઇ કંઇ હૃદયમોરલીઓ પૂજી.
સરોવરમાં જરી જરી જેવડી
બાલવસન્તની પગલીઓ શી
રેખાઓ પડતી હતી:
કુમારીઓને આત્મસરે પણ
કોકિલવેણુની મૃદુ નખલીઓ
વાગી, ઉર્મિ પાડી,
ચિરંજીવી ચિહ્‌ન માંડતી.
વસન્તના પરિમલ વાયા:
સરજલમાં, સુન્દરીપ્રાણમાં
સહજ નિજ સર્યો ઢોળી
ગામલોકને વર્ષવા ગયા.
અકલ વસન્તગીત તો
મોરલીમાં વાગતું જ હતું.

"વિલસુ બ્હેન!
વસન્તગીત આલાપશો ?
વર્ષનું આજ પર્વ છે."
એક બાલાએ વીનવ્યું.

"હા, હા, વિલસુ બ્હેન!
બાર માસની વસન્ત
પીવી છે આજ તો:
પછી પૂનમે પૂનમે
કંઇ વસન્ત નથી, બ્હેન!"
સુભગાએ વાત ઝીલી લીધી.
ક્ષિતિજમંડળ ઉપર પથરાતાં
પ્રભાપૂર્ણ વાદળાં શો
સખીસમાજ જોતજોતામાં તો
ચન્દ્રાકાર સજ્જ થયો,
કૂદડી ફરતી છાયાઓ શો
તેજમાં ઉડવા લાગ્યો.

"રમણલાલ! સૌભાગ્યભાઇ!
અખંડ મોરલી વાજો હં!
ગંગાયમુનાનાં જલ ડોલાવજો!"
કુસુમ્બીનો બોલ આવ્યો.

પ્રારબ્ધ જેવું ગહન
ઉપર વાદળ હસતું હતું:
ફરતો વસન્તનો કલાપ હતો.
બિલસુએ વૈસન્તગીત ઉપાડયું.

૧

કોયલડી! ત્હારી મોરલી લલિત બ્હેનાં! છેડી જજે !
હીંચે નમે તું બ્હેન ! આંબલિયાને ડાળ્ય જો!
કોયલડી! ત્હારી મોરલી લલિત બ્હેનાં! છેડી જજે

રંગ્યાં દિશાચીર વિધુની વિશુદ્ધિરંગે,
અર્ચ્યા પ્રભાની અરચી દિનને દિનેશે;
નવગન્ધકોષ કંઇ ગન્ધવતી ઉઘાડે :
ઉઘાડીને ઘૂંઘટ ગાવ, વસન્ત સખી ! પધારે.
કોયલડી ! ત્હારી વેણુથી વસન્તદેવી સત્કારજે !

૨

કોયલડી ! ત્હારા વનમાં પ્રભાત આજ ઊંડાં ઉગે,
સોનારૂપાની મહીં રમતી રેખ અનન્ત જો !
લાંબી શિશિર તણી રજની વીરી ! આજ ડૂબી જતી
સાત્ત્વિક પ્રકાશને પગલે પધારે વસન્ત જો !

મીઠડી,
સાન્ત્વની,
ભાગ્ય સમ સંજીવિની,
જગજ્જીવનમન્ત્ર શી ઉદ્ધારિણી,
પ્રભુકિરણ સરિખી સકલસંચારિણી,
પ્રાચીપ્રતીચી: દિગ્ભુવન: સૌની પરમ કલ્યાણિની:
સાત્ત્વિક પ્રકાશને પગલે પધારે વસન્ત જો !
કોયલડી ! ત્હારી વેણુમાં વસન્ત દેવી સત્કારજે !

૩

પડઘો ક્ય્હાં પડ્યો ? રસબાલ !
ભેદી ભીષણ જગના દુર્ગ અનિલ ક્ય્હાં આથડ્યો ?
રસબાલ !
ઉપર જ્ય્હાં અનહદ બાજે સાજ, ટુહુરવ ત્ય્હાં ચ્હડ્યો ?
રસબાલ !
સંસ્કૃતિનાં સૈન્ય વ્યૂહો માંડતાં,
પૂર્ણિમા ને અમાંસ નેજા ખોડતાં,
યશકિરીટી ઇન્દ્ર પુષ્પ વધાવતા,
ગાન્ધર્વ જયના ગાન નિજ વેણુ ભરી વાતા જતા:

આછેરી પીંછીથી બ્રહ્માંડતીર્થ આલેખિયાં,
ઘૂમે પ્રશસ્ત તટે મન્દાકિનીનાં નીર જો !
સુરોઅસુરોની મેદની અખંડ ત્ય્હાં રાસે રમે,

નૃત્યનેતા અમી મોરલી હલકે સુધીર જો !
પદતાલી ભવ્ય ધમકે મહાગમ્ભીર જો !
કોયલડી ! ત્હારી વેણુથી અનેરી વેણુ વાગે ત્યહાં:
કોયલડી ! સેઉ વેણુના વિલોલ શબ્દ જાગે ત્યહાં:
રમે-રચે ચૌદ ભુવનને દડે પરમ ભારતરણુ અબધૂત કાલ,
પડઘો ત્યહાં પડયો, રસબાલ !.

૪

ફુલડાંની આંખ્યોમાં વસન્ત ! કાંઇ આંજયું ત્હમે,
આંજો જાદુગર આંજણુ એ મુજ નેન જો !
મ્હેકતું,
મ્હેકાવતું,
પ્રાણુને ચેતાવતું,
વિરલ સૌન્દર્યે કદી કદી ભાસતું,
પ્રિયનયનની કાન્તિમાં સ્થિર વાસતું
સ્નેહના સોહાગ સમ સપ્રભ યશસ્વી વિલાસતું:

ફુલડાંને ફુલડાંને પગલે વસન્ત ! પધારજો !
આવ્યાં વને તો દેવી ! આવજો માનવ દેશ જો !
ચાંદાસૂરજ કેરી જયોતિ પામરીએ પરિમલે,
આપી જજો એ દેવપરિમલના આદેશ જો !
આવો વસન્ત ! પ્રાણુઆંગણુના આભ અમે વાળી લીધ્ધ.

૫

કોયલડી ! મ્હારે બારણું હો બ્હેન ! કાલ્ય બોલી જજે !
કાલ્યે મ્હારે ઘેર પ્રભુજીનાં વરદાન જો !
કાલ્યે મ્હારે ઘેર વસન્તદેવી મહેમાન જો !
કોયલડી ! ત્હારી મોરલીનાં વીંધ બ્હેન ! ખોલી જજે !
વીંધે વીંધે તે વહે વ્હાલમ કેરાં વેણુ જો !
વીંધે વીંધે તે કહે વ્હાલમ કેરાં કહેણુ જો !
કોયલડી ! મ્હારે બારણે વસન્તમન્ત્ર બોલી જજે !

સૂરજલમાલા શી બાલાઓ
પોતાની જ છાયામાં
અને સૂર્યતેજમાં રમતી હતી.
વસન્તગીત વનલીલાશે વહતું,
પત્રગુચ્છમાં, ફુલપ્યાલાઓમાં
મહાધ્વનિ પાડતું,
વનના વૈભવ ઉપર તરતું.
ઉડતાં ગાતાં થાકી જઈ
મેનાઓ ઘટામાં ભરાય છે:
સઉ બાલિકાઓ પછી
આંબાના લીલા મંડપ નીચે મળી.

"વિલસુ બ્હેન ! વિલસુ બ્હેન !
વસન્તચન્દ્ર વધાવવા ક્ય્હાં જશું ?"
આંબાની ડાળ્ય ઉપરથી
કોયલના બચ્ચા શી કુસુમ્બી બોલી.
રમણે ત્હેને ત્ય્હાં ચ્હડાવી હતી.

"જ્ય્હાં સઉ ઇચ્છે ત્ય્હાં."
મોતીની ઝૂલતી સેર્યો શાં
ભ્રમ્મર ઉપરનાં પરસેવાનાં ઝાલ
લ્હોતાં લ્હોતાં વિલસુએ ઉત્તર વાળ્યો.

"ના બા ! મ્હને તો મ્હારી મા
રાત્યે ન ધીરે એકલી:
હું તો આંગણાંમાં ઉભી ઉભી
ભાઈને રમાડતી
ચન્દ્રોદય વધાવીશ."
એક બાલા બોલી.

"રાત્યે તો ન ધીરે."
ઊંડા પડઘા શો ધીરો
સઉ બાલાઓએ સ્વર પૂર્યો.

"આવો તો આમન્ત્રણ છે,
વાડીઓ એ વિશાળ છે.
સુભગા ! બા, તું આવજે હં,
સાવ એકલું મ્હને નહીં ગમે."
આંબે સ્હુરતી વેલ્યમાં હીંચતી
સુભગાને વિલસુએ કહ્યું.

"વિલસુ બ્હેન ! બાને કહી
હું ય ત્હમારે ત્ય્હાં આવીશ:
એકલી નહીં મોકલે તો
સૌભાગ્યભાઇને લઇને આવીશ:
દિવસ છતાં આવીશ.
મ્હને એ એકલું નહીં ગમે."
કુસુમ્બીનો કલરવ આવ્યો.

સ્થિર ગહન તેજબિન્દુ શી
વિલસુની આંખ્યોમાં સુભગાએ જોયું,
કોઇ અણદીઠાં દેવઅંજને
મહીં હૃદયસ્મિત ચમકતાં.

સૂર્યનો પ્રતાપ વધતો હતો,
વસન્તની કોમલતા નમતી હતી.
બાલાઓના ગાલ ઉપર

ફુરમાશની રજ બેસતી હતી.
નિદ્રાની છાયાના પટ ઉપર પટ
જગત ઉપર છવાતા હતા.
મંજરીના મધુ પી મદોન્મત્ત
કોકિલા ઊંઘી ગઇ હતી.
ઉષ્માભારવતો વાયુ
મન્દ મન્દ પાંખ્ય વીંઝતો.
કુમારીઓ ગામ ભણી ચાલી.
અજ્ઞાન કસ્તૂરિકા મૃગમાલ
કસ્તૂરી સામી પાછું વળે,
વસન્તવિભૂતિની સારકસ્તૂરી
અન્તરના અન્તરમાં સંચી
સુન્દરીસમાજ ગામ ભણી વળ્યો.
વડ નીચે સૌ વેરાણી.
મન્દાકિનીની માળા તૂટતાં
મણિમૌલી તારા વનકુંજોમાં ઉતરે છે:
પોતાનાં ન્હાનકડાં વિશ્વ-
વાટચ જોતાં પિતામાતા,
ઝંખના ઝંખતાં ભાઇબ્હેન,
સ્નેહસોહાગી કુલવાસ-
વસન્તરંગે અજવાળવા
બાળાઓ મન્દિરે ગઇ.

નવપ્રેરણાથી સચેત,
નવસૌન્દર્યથી સજ્જિત,
ત્હેમનાં નવપૂરવતાં હ્રદય,
નિર્મળાં ન્હાનાં ઝરણાં શાં,
ફુલડાં શાં પ્રેમપાત્રોથી ભરેલી
ફુલવાડીઓમાં પથરઇ ગયાં.

રમણ અને સૌભાગ્યચન્દ્ર
દૂર પાછળ પાછળ આવતા હતા.

"સુભગ ! તું આવજે જ.
કુસુમ્બી ને નયન રમશે,
અને અશોકની લીલી છાયામાં,
કે કહીશ તો ગુલાબની કુંજમાં,
આપણા સૌભાગ્યચન્દ્ર વધાવીશું."

"ચન્દ્રિમાં ચન્દ્રિકા છે,
લોક ત્હેને રેલતાં કાં આણ્ય દે ?
મણિમાં મહિમા છે,
મણિ કાં માથે ન મૂકાય ?
ભલે, તું કહે તેમ, રમણ !
આશા અમૃતમયી છે.
ગરીબીએ અને લોકબત્રીશીએ

સાથે નહીં જ્હડાતું હોય ?
પણ રમણ ! ત્હારા વડિલનું-"

"ત્હારા ઉપર ત્હેમની મમતા છે,
ને વિલસુ બ્હેન તો
ત્હેમની આંખ્યની કીકી છે."

"રમણ ! રમણ !
અન્ય માતાપિતા
હૃદયના મેલ કાં સાચવતા હશે ?
પિતૃના નિર્મળ હૃદયદર્પણે
સન્તાન જીવનદર્શન લે છે,
બાલકનું પ્રથમ દેવમન્દિર
માતઃપિતાનું મુખડું છે:
એ મન્દિરે મનુષ્યો,
પરમ ઉદાત્ત પ્રકાશવતા
સ્નેહજ્યોતિ કાં નહીં પ્રકટતા હોય ?
धियोयोनः प्रचोदयात्ः
દશ હજાર વર્ષે પણ ભારતમાં
એ મન્ત્ર જીર્ણ થયો નથી,
બીજાં દશ હજાર વર્ષે પણ
ફલશે કે નહીં?
भर्गो देवस्य धीमहि, વીર !"

મિત્રો વેલીઝુલે આવ્યા.

વડની ઘુમ્મટઘંટા ઉપર
કનકઆસન પાથરી
સૂર્યરાજ વિરાજતો હતો.
મિત્રોને ભર્ગ અભિષેકતો.
સુવિશાળ સોનેરી કાન્તિમાં
સરોવર ઝોલા ખાતું હતું.
કુમારને બદલે કિરણો
વેલીહિન્ડોળે હીંચકતાં.
કુસુમો દિનનાથને નમતાં.
વસન્તવદનનું ઓજ
સ્નેહપુત્રોના વદને પડતું.
રસ ચુમ્બતી ભૃંગઅંગનાઓના
મંજુલ મન્દ ગુંજારવ સુણતી
સરવેલાઓના સુમનપગથારે
સખાની બેલડી ચાલતી હતી.
દેશકથા કથતા કથતા
વીસામા આગળ વડ નીચે
બપ્પોરા ગાળવા છૂટા પડ્યા.

રમણ ઘેર જઇ વિલસુને મળ્યો,
મુખારવિન્દે રસતૃપ્તિ નિરખી,
સુખતેજ જોઇ, પરમાનન્દ પામ્યો.

બપ્પોરના ફલાહાર કીધો,
પ્રારબ્ધ ને વિધિની વાર્તા કહી,
પછી શ્રાન્ત પંખી જેવાં ભાઇબ્હેન
નિદ્રાને ખોળે સૂતાં.

થાક, રાત્રિ, નિદ્રા, વિરહ, નિવૃત્તિ:
સઉ ચેતનની સમાધિઓ છે.
એક શૃંગે પગ વિરમજો,
ઊંચે શિખરે હિમાલયને
તે બીજો પગ પ્રેરશે.
પાટીના પુરાણા અંક
ભૂંસાય તો ભૂંસાવા દેજો:
ત્ય્હાં નવઅંક ઉઘડશે.
વસન્તખેલને પણ થાક ચ્હડે છે,
તો થાકથી થાકશો માં.
જીવનભવિષ્યના કુંકુમલેખ
વિધાત્રી લખે માટે નીંદરતા હો
તો ઘડી સ્વસ્થ ચિત્તે નીંદરજો:
ભાગ્યદેવીના પ્રાસાદ પણ
સુષુપ્તિની પડોશમાં જ છે.

આકાશના પડછાયા સમી
અન્તરિક્ષ વીંધતી વીંધતી
થોડી વારે સ્હાંઝ પડી.

કુમળાતા સૂર્યતેજમાં
ઉષા આડી મેઘપાંખડીઓ શી
લાંબી છાયાઓ પથરાતી,
વસન્તદર્શનની મુગ્ધતામાંથી
અનિલ જાગ્યો, અને
નિદ્રાલીન રસબાલકો ઉપર
પરાગના પટ દેવા લાગ્યો
નવ ઉત્સાહથી પંખીસમાજ
સ્હાંઝને આંગણે રમતો,
ત્હેમના અખિલ કિલકિલાટ
વિશાલ વાડીમાં ઉડતા.
વિલસુના શયનખંડની અટારી આડો
ફુલવેલ્યનો પડદો હતો:
કોકિલા ત્હેમાં આવી બેઠી,
'વસન્ત્' 'વસન્ત્' પોકારી
સખીને જગાડી ગઇ.
સ્હાંઝની પમરતી શીતલતા
વિલસુએ વાટિકામાં વિલોકી.
ઘડી પછી રમણના શયનખંડમાં
પદ્દરવમુનિ નયન ગયો,
ગુલાબપાંદડી ચૂંટતો હોય
તેમ મ્હોટાભાઇને મુખડે

ઝીણી શી ચીમટી દીધી.
ઝબક રમણ બેઠો થયો,
નયનને ભુજબન્ધે ઘેર્યો.
"કોઇને નથી દેતો
તે આજ તો લેવું:
એક જ, એક ચુમ્બન."

"નહીં વળી, મ્હારો શો વાંક ?
મ્હેં તો કીધું કર્યું."
કમલદલમાં પરાગ લપ્પાય
તેમ ન્હાનકડી હાથેળીઓમાં
મુખકાન્તિ સન્તાડતો
હસતો હસતો નયન બોલ્યો.
કિરણ શી ઝીણી અંગુલિઓ
રમણે ચુમ્બી ન ચુમ્બી ત્ય્હાં તો
મંજરીઓમાંથી ભરવો ખરે તેમ
રમણના હાથમાંથી છટક્યો.
રમણે બ્હારીમાંથી જોયું તો
બાગમાં વિલસુ ફુલ વીણતી.
રમણ વાડીમાં ગયો,
ગુલાબ ને અશોકની ઝાડી ભણી
પગલાં માંડ્યાં.

ફુલડે પાલવ ભરી
વસન્તભારે નમતી વિલસુ
લતામંડપે જઇ બેઠી.
ત્ય્હાં હાર ભર્યા,
મનગમતા મુગટ ગૂંથ્યા.
એટલામાં સુભગા આવી,
સખીઓ ઘરમાં ગઇ.
કુસુમ્બીની સંગે સૌભાગ્યચન્દ્ર
ત્ય્હાં આવ્યો હતો.

"કુમારીને, સૌભાગ્યચન્દ્રને
વિલસુ! ફુલ આપ્ય.
આવો, સુભગાકુમારી !
અમારી વાડીએ ય તે
વસન્ત છે, વધાવજો."
વિલસુરમણની માતાએ
સખીઓને આવકાર દીધો,

સ્મિત ઝરતી સુભગાએ
ભાઇબ્હેનને ફુલ આપ્યાં.
નવલ ભાવે ભીંજતી વિલસુ
કુસુમ્બીને લઇ વાડીમાં સંચરી.

"સુભગા બ્હેન !
બહુ ઉપકાર થયો:
રમણલાલ ક્ય્હાં ગયા છે ?"
હસતા મધુરા વાગતા સ્વરે
સૌભાગ્યચન્દ્રે પૂછ્યું.
લજ્જાભીની સુભગાએ
રમણની માતા ભણી જોયું.

"નયન ! રમણ ક્ય્હાં છે?
સૌભાગ્યચન્દ્રને ભાઇ પાસે લઇ જા."
રમણની માતાએ નયનને બોલાવ્યો.
સૌભાગ્યચન્દ્ર અને નયન
ઝાડ નીચે થઇ ઘટામાં ગયા.

"સુભગા ! ગંગાસ્નાન તે પુણ્ય,
"વૈતરણી ઉતરવી તે સ્વર્ગપન્થ:
ને આત્મનન્દીને અમળ બ્હેણે
પાણી ભરતાં જલ ઝીલવાં
એ કાં પુણ્ય નહીં ?
સંયમતીર્થ, દેવભાવના ઉદ્દીપનાર્થે છે,
દેવભાવના દમનાર્થે નથી હો !

જાવ, વિલસુ ને કુમારી
ત્હમારી વાટ્ય જોતાં હશે,
ચન્દ્રોદયનો સમય થયો છે."

કુલછાબ ત્હાંયે લટકાવી
સૌન્દર્યવેલ્ય શી ડોલતી
સુભગા સખીઓને જઇ મળી.
સઉ ગુલાબકુંજે ચાલ્યાં.

તરુવરમાં ભરાતો સૂર્ય.
પત્રડાળીની રેખાઓમાં
કનકતેજ પૂરતો હતો.
પૂર્વમાં ઉજવળ ચન્દ્રરાજની
હીરાકણી શી પદનખરેખા
ફુટવા માંડી હતી.
પૂર્ણિમાનો પરમ અવસર
જામતો જતો હતો.
પ્રાચીપ્રતીચીનાં તેજપૂર
એકબીજામાં વહતાં હતાં.
મહાસન્ધ્યાનો વિધિયોગ
વિશ્વમાંડવે રચાતો હતો..
પરાગનો પ્રભુતાનો રંગ

આથમતી સ્હાંઝમાં ઉડતો.
આકાશના ઉમ્મર ઓળંગી
કંઇ અવનવું તેજ ઉતરતું.
પરમ વસન્તની વાદળી
વરસી રહી હતી.
તે મેઘઓઘે તરતી બાલાઓ
વૃક્ષફૂલ વીંધતી ચાલતી,
ઉપર કુંપળો હસતી.
સુકુમાર કિરણનાં ગૂંથેલાં
હેમનાં પયોધપરિધાનમાં
અનિલલહરી રમતી,
સન્તાતી, પાંખ્યો પ્રસારતી,
વસન્તની વાર્તા કહી જતી.
દૂરદૂરની મધુરમધુરી
ગુલાબની સુગન્ધ વાઇ.
વસન્તખોળે ગુલાબ હતા,
થોડી વારે તે કુંજમાં
સખીસાથ આવ્યો.
સ્હામો આસોપાલવનો ઘટાઘેર
વિશાલ રોમરાજી ડોલાવતો,
નયન, રમણ, સૌભાગ્યચન્દ્ર

નીચે ઉભા હતા.
ભરી ભરી નભજલની નદીઓ
ઉષામાં પટ પાથરી વહે,
ગુલાબની નમતી ક્યારાપંક્તિમાં
તેમ સાડીઓ ઉડાવતી
સહીયરો ચાલતી હતી.
મનમોહન મોતીશય્યામાં
શ્રાન્ત સરિતાઓ વિરામે તેમ
વિશાલપાલવ બાલાઓ મ્હોરમાં જઇ બેઠી.
કુલથી ઉભરાતી છાબો,
ફુલામૃતે છલકાતા ખૂમચા,
પ્રેમમંજરી શા પ્રાણેશ્વરો:
સહુ વસન્તદાન ઉપર
કુમારીઓ સ્મિતતેજ છાવરતી.
નયન વિલસુની સ્હોડચમાં ભરાયો,
કુસુમ્બીનો ફુલહાર નિરખવા લાગ્યો.

"મ્હોટાભાઇ ! સૌભાગ્યભાઇ !
આંખ્યમીંચામણી રમશું ?
હજી પૂજનને વાર છે ત્હાં ?"

આંખ્યમીંચામણી રમત છે,

સન્ધ્યાકાલે બાલકો રમે છે.

"ત્હારાં બાલકો જમાડ્ય,
ને આંખ્યમીંચામણી રમ્ય, નયન !
સન્ધ્યાટાણે ય હવે અમે
પુરુષાતનના ખેલ ખેલશું.
ત્હારી એ પાંખ્યો ફુટશે
ત્હારે તેજમાં ઉડવું ગમશે,
બાપુ ! નહીં રુચે સન્તાવું.
આંખ્ય અનિમેષ ઉઘાડ્ય,
પૂર્વની ભૂમિમાં જો,
વસન્તવિધુ અમુલખ અંજન આંજશે."

લોકદૃષ્ટિ વળી વળીને
પૂર્વની ભૂમિમાં શે વળતી હશે ?
પૂર્વમાં મનુકુલની જન્મભૂમિ છે,
પૂર્વમાં મનુકુલનો ઇતિહાસ છે,
પૂર્વે જગતની પીઠણી છે,
પૂર્વે ભવિષ્યનું અવલમ્બન છે.
પૂર્વ જગતનું મુખડું છે,
જગતસૌભાગ્યશ્રીના ચન્દ્રક
સુરમ્ય પ્રભાતે પ્રભાતે,

સલૂણી પૂર્ણિમાએ પૂર્ણિમાએ,
યુગે યુગે ત્‍હાં ર્‍હોડાય છે.
દિશ દિશમાં તારાની,ઝણ્ય કુટો,
જગત અજવાળતાં પ્રભુનાં પૂર
પૂર્વને શિખરેથી નિર્ઝરે છે,
મહાજ્યોતિર્ગોલનો ઉદયદેશ
મહાભાગ પૂર્વખંડ છે.
દિનનાથ ભગવાન સૂર્યનારાયણ
નિશાનાથ અમીદાનેશ્વરી ચન્દ્રદેવ'
પૂર્વની અગાશીએ ઉગશે ત્‍હાં સુધી
જગનેત્ર પૂર્વ ભણી નમશે, માનવી !

અસ્ત થઇ ગયો હતો.
સન્ધ્યાનાં રેશમીસોનેરી પીંછાંમાં
બ્રહ્માંડ આચ્છાદાતું હતું.
ઝાડપાંદડે તમસૈન્ય છૂપાતાં.
પ્રાચીખોળે વૃક્ષો ઉપર
ઝાંખું તેજ ઉડતું.
કાન્ત, રસમય, અખંડ,
વસન્તના મુખકમલ શો,
વિલાસની રેખાઓ ભરેલો.

પૂર્ણિમાનો શશીરાજ
પિતૃની પુરાણુ વાડીઓમાં
અમીપગલે પધાર્યો હતો.
વસન્તપૂજનિકાઓ સજ્જ થઇ:
ગુલાબની પાંખડીઓ છૂટી પાડી,
કળીઓની સુરચના કીધી,
કનકમાં કુંકુમ ઘોળ્યાં.
સ્નેહવિમાન સમોવડો,
રસમેઘનાં ઘુમ્મટ સરીખડો,
ઉડતી દેવસુન્દરીના
સુન્દર હૃદયભાવ શો,
ચન્દ્ર વાદળ ઉપર ચ્હડવા માંડ્યો.
ત્હેની મૃદુભાવ તેજપીંછીઓ
પ્રિયમુખડે આનન્દપ્રભા પૂરતી.
ફુલહાર દીપવા લાગ્યા,
નયન ઝળહળવા લાગ્યાં.
પ્રેમબાલકોએ અરસપરસ
દર્શન લીધાં, સ્મિત કીધાં.'
ચન્દ્ર આવી તરુઘુમ્મટે બેઠો,
ઉલ્લાસિની તેજધારાઓ
અનન્ત વાદળામાં રેલી રહ્યો.

બાલાઓએ વધામણાં દીધાં,
ત્હેના ઉપર ફુલપાંદડીઓ વેરી,
તેજપૂરને અણઉઘડી કળીઓ સમર્પી,
જ્યોતિર્બિમ્બનાં ઓવારણાં લીધાં.
ચન્દ્રિકાના સરજલમાં
ચકોરડી ડૂબકાં ભરતી,
કુમારિકાઓએ પ્રિયઅધરે
ચુમ્બનચંચુના દંશ દીધા.
સુવર્ણરેખાઓમાં સરિતાઓ વહે
એવી ભરવેગ ભરપૂર
બાલાઓ પ્રીતમકરમાં પડી,
પ્રેમ ગાતી ગાતી
ફૂલડાં લાવી ચ્હડાવ્યાં.

"પ્રિયતમ સૌભાગ્યચન્દ્ર !
રજનીમુખ ધોતા દેવ
ત્હારા પ્રાણ ધોશે:
પ્રાણમાલા ત્હમને આરોપું છું"

ચન્દ્રિકાની વેણ્ય શો નિર્મળો
મોગરાનો મનમધુરો ફુલહાર
વિલસુએ સૌભાગ્યચન્દ્રને ધરાવ્યો.

"મધુર રમણલાલ !
હૃદય હજી આવું છે,
બીડેલાં કુમુદ જેવું:
ત્હેને ઉઘાડો તેમ
મ્હને ય ઉઘાડજો હો."

રમણે સુભગાને ચુંમ્બન દીધું:
સુધાચન્દ્રક શી ત્હેની રેખાઓ
સુભગાને ભાલે તરવરી રહી.

"પ્રિયતમ સુભગા !
પ્રેમકિરીટ શીર્ષે મૂકું છું,
ધર્મકાર્યે દોરજો, સ્નેહરાણીજી !"

"હા આત્માધાર !
ત્હમારી મંગલ સ્નેહમૂર્તિ,
મ્હારા જીવનનો દેવ,
સૌભાગ્યકિરીટે જ વિરાજે છે:
જગજ્જલમાં જીવન દોરશો તે, નાથ !"

"પ્રાણેશ્વરી !"
ગુલાબનો મુગટસોહાગ
વિલસુને ભાગ્યદેશે માંડી

હૃદયદેશે સૌભાગ્યચન્દ્ર વિરામ્યો:
જાણ્યે કૌમારનો થાક ઉતારતો હોય.

કુસુમ્બી હજારી વીણતી,
ત્હેર્ની સાથે નયન
કંઇ કંઇ વાતો લવતો.
"કુમારી! આપણે ને
રોજરોજ ફુલ ચૂંટશું.
હું વનમાળી થઇશ,
ત્હમે શું થશો?
આપણે ફુલમંડલી ભરશું
ને ફુલહિન્ડોલે હિન્ડોલશું."

તેજમાં ઝીલતાં ઝીલતાં
કુસુમ્બી ને નયન આવ્યાં.
અલબેલાં વસન્તવિહારી સઉ
અનેરા ભાવ ગુંજતાં પછી
ઘર ભણી પાછાં વળ્યાં.
સ્નેહત્રિમૂર્તિ ઉપર
ચન્દ્ર નિજ કળશ ઢોળતો.
ચોદિશ ચન્દ્રિકા ફોરમતી,
આકાશ નિષ્કલંક હતું.

માંડી નજરે તારાઓ
ત્હેમના હૃદયનું મનન કરતા.
વાયુનાથે પાંજેય વીંઝી,
'પ્રેમ' 'પ્રેમ' પડઘા પાડતાં
ત્હેનાં અણદીઠ પગલાં
કુંજમાં, ઘટાઓમાં, વેલમંડપોમાં,
ફૂલની હવેલીઓને વિષે,
ગામને ચોરે, રમવા ગયા.
પ્રેમબાલકોના ચરણમાં
મ્હોરમોતી વેરાયાં,
સ્પર્શી ધન્યભાગ્ય થયાં.
વનદેવીઓએ અન્તરિક્ષેથી
પુણ્યવતી પુષ્પવૃષ્ટિ કીધી,
સ્વર્ગસૌભાગ્યે અભિનન્દ્યાં.
સ્નેહસાગરે ઝોલાં ખાતી
ત્હેમની આત્મનૌકાઓ
રસરમણે ચ્હડી,
અને આઘે પેલાં
હૃદયજલમોજાં ઘૂઘવતાં,
અનેરી બંસી જ્યહાં
ચિર કવિતદેવી ગજવતાં,

ત્ય્હાં જઇ રજતવાલુમાં વિરામી.

ગ્રીષ્મના સુકોમલ પ્રભાતે
કે ગગને ચન્દ્રકલા રેલે ત્ય્હારે
પછી સ્નેહસન્તાન મળતાં,
આશા પોષી, દિલાસા દઇ,
હૃદયની વાતો કથી,
પંખી શાં ડાળ્યે
ઘડી ભેળાં બેશી
વનમાં વિખૂટડાં વ્હેતાં.
મનુજ વિના સકલ જગતે
ત્હેમનાં લગ્ન સ્વીકાર્યાં હતાં.
પ્રાણકલા નિરખવાનાં નયન
મનુબાલને ક્ય્હાં પ્રભુએ ધીર્યાં છે હજી ?

પછી રસમેઘ લઇ વર્ષા આવી.
ફુલછડી જેવી એક બાલિકા
બાલાઓની સેંથા સમી
ખેતરોની પગથીઓમાં,
સરોવરતીરની કુસુમવાટ્યે,
પુષ્પમતી વનકુંજોમાં,
ગાતી ગાતી આનન્દતી.

સ્હામી વૃક્ષમાલાની પૂંઠળ
વાદળછાયાના ઉઘાડમાં
ત્હેના પિતા હળ ખેડતા,
ગન્ધવતીના ક્યારા રચતા,
ત્હાં તે જતી આવતી,
ને વનદેવી સરીખડી
ઉગતા મોલને આશિષ દેતી.

એક સમય આકાશમાં
મેઘ ઝોલાં ખાતો હતો.
ઘટાઓ ગમ્ભીર સ્થિર હતી.
કલા સંકેલી લઇ મોરલા
પલ્લવે સ્હડેલા હતા.
વારિદબિન્દુનો તૃષાર્ત્ત પપૈયો
'પિયુ' 'પિયુ' 'પિયુ'
મેઘજાપ જપતો હતો.
ઘનફૂલકે તરવરતું
પ્રતિબિમ્બ જગત
ઝૂડું ઝૂડું થઇ રહ્યું હતું.
કરચલિયાળા, કાળા, ભયંકર,
બારે મેઘ ઉલ્લટ્યા હતા.
નભમાં જલજલબિમ્બાકાર હતું.

એકાકિની ઉડતી કપોતી શી
નીચે સુભગા જતી હતી.
ઝટક તે અટકી ઉભી.
આસોપાલવ નીચેથી
ધીરલલિત મોરલી વાગી,
ત્હેણે ત્હેને ચટકી ભરી.
મોદકલામાં ભરાતી સુરભી શી
રમણની કરલતિકામાં
ઘડીમાં સુભગા સમઇ ગઇ.

"પ્રિયે ! દશબાર દિવસમાં
બાબુ— આવશે:
ત્હમારાં ને વિલસુબ્હેનનાં
પ્રભુમન્દિરે—"

"પણ, પ્રાણનાથ !
ત્હમારૂં લગ્ન ક્ય્હારે થશે ?
મ્હારે તો તે-જોવું-છે."

ચુમ્બનોથી રમણે
સુભગાને મૂંઝાની દીધી,
બોલમાલા તૂટી પડી.

મેઘધારામાં હીંચતી ધનુલીલા શી
સુભગા રમણુને કર રમતી.

શરદપૂનમની રાત્રિએ
તારા નેત્રે વિહાસતી,
ચન્દ્રિકા સૌન્દર્ય નિર્ગળતી,
શરદની એક વાદળી
મોતી વરસી રહી પછી
સ્નેહબારમાશીને બાગે ખેલતાં
રસાત્માઓ, સાગરના બે તરંગ શાં,
હૃદય આલિંગી–જીવન સમ્મેલી
સાગરની મહાસફરે ચાલ્યાં.

હરિયાળાં વસન ઉડાવતી
વનવનમાં ફરી વસન્ત આવી.
આંબે આંબે મ્હોર બેઠા,
મંજરીઓના ચમર ઢળી રહ્યા.
પરાગભર સુપ્રસન્ન
ફુલડાં ફુલવા માંડ્યાં.
કોકિલા પાછી પધારી,
'વસન્ત્' 'વસન્ત્' 'વસન્ત્'
જગ ભરી પોકારવા લાગી.

કંઈક વર્ષો વ્ત્યાં પછી
વસન્ત જનમંડળે રમવા ઉતરી.
કેસુનાં વૃક્ષ મ્હોર્યાં,
અંગઅંગ કેસુફાલતી
કુલઅંગનાઓ કલાપી રહી.
નવકુસુમો શાં રસભર્યાં,
પંખીપાંખ્ય શાં ઉલ્લાસતાં,
પરભૃતગીત શાં મીઠડાં,
સંજીવની પ્રાશેલાં, સૂર્યભર્ગ પીધેલાં,
આત્મમણિએ તેજામૃત પ્રગટતાં,
કલ્યાણના ઉદાત્ત માર્ગના ભોગી,
નિર્મળાં, કાન્તિપૂર્ણ, દેવમૂર્તિ
માનવબાલ ઉગતાં થયાં.
સ્નેહનું સામ્રાજ્ય સ્થપાયું.
વાજ્યા સમાર્યા આંગણે આંગણે
કોયલ વસન્તમન્ત્ર મેલી જતી.
ત્હેને ઝીલી ઝીલી કુમારિકાઓ
વેદગાન શાં વસન્તગીત ગાતી.
લીલમલીલી ઘટાઓમાંથી,
ઊંડા ઊંડા ગિરિકન્દરોમાંથી,
ઉઘાડા રણપગથાર ઉપરથી,
અગરુચન્દનના વનવાસમાંથી,

મહાનન્દને પુણ્યપુંરાણુ આરેથી,
રજતસરોવરની કુંજોમાંથી,
પ્રશસ્ત મેઘકાંગરી સમોવડા
ધવળ ગિરિશૃંગો ઉપરથી,
તે નવવસન્તગીતના
ઘેરા પ્રતિઘોષ થવા લાગ્યા.
સાગરને ઓઘ ઓઘ,
આકાશના અનન્ત ઊંડાણુમાં,
ચિરકાલની મહાવિશાલ ગુફામાં
તે પ્રતિઘોષ ઘૂમવા લાગ્યા.
રસ, જ્ઞાન, આનન્દ,
પ્રેમ, પૂજા, પ્રભુતાનાં
સુધાકિરણુવતી ચન્દ્રિકામાં
જગત ન્હાવા લાગ્યું.

